

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

7

VESTBIRK FOLKEHØJSKOLE

JULEN 1954

Statens pædagogiske Studiesamling
København

VESTBIRK
FOLKEHØJSKOLE

VESTBIRK

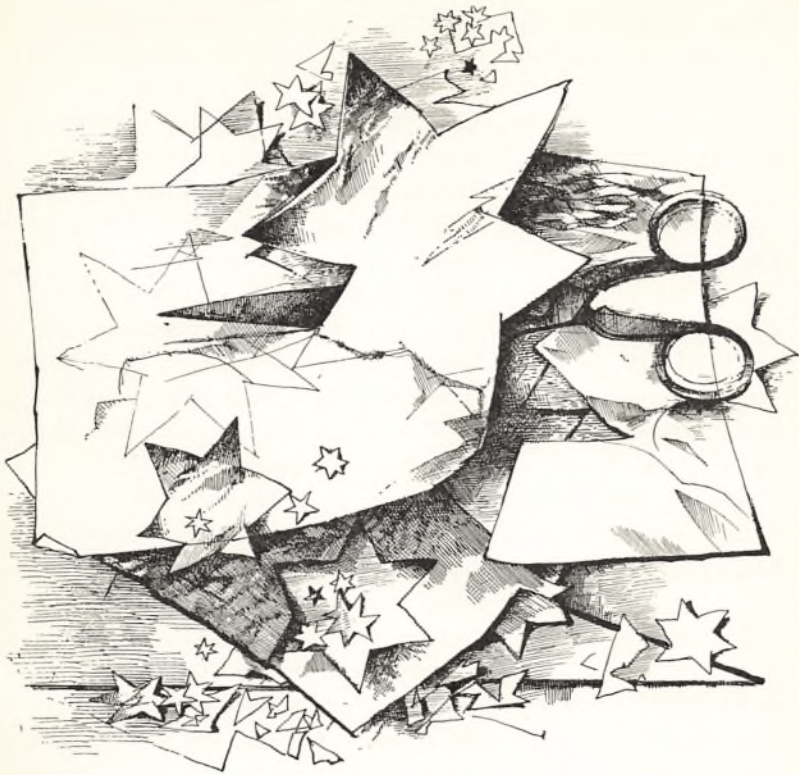
FOLKEHØJSKOLE

JULEN
1954

Omslag og vignetter af
MADS STAGE

—
J. STRANDBYGAARDS
BOGTRYKKERI
SKJERN

Jul i Danmark

AK, jul i Danmark, ak, jul i Svendborg, ak, jul i mit barndomshjem! En italiensk vinterdags milde sol skinner ind over det papir, hvorpå jeg skriver disse linier, og de katholske juleklokker kimer så jublende paradisisk som klokker Flint i Svendborg aldrig formåede at ringe, og jeg sidder i en gammel kultur- og kunstby, midt mellem Firenze og Rom og blandt alle de blå bjerge... Men alligevel, alligevel — om jeg blot endnu en julenat kunne lyse mig over loftet i det gamle hjem ved skæret af en stump julelys, smeltet fast på en tændstikæske, og gå til ro i gavlkammeret, hvis vinduer er tykt tilgroede af isblomster, så at man må ånde på

ruden for at få et lille klart kikhul frem, hvorigennem man kan se Svendborg i sne og landet rundt om snevidt, men med sorte skove, under vinternattens måne...

En, som ikke altid havde været kristen, men var gået lige fra moderne, fritænkerisk jødedom til katholicisme, sagde til mig: »Egentlig forstår jeg så lidt julen! Jeg forstår Langfredag og Påske — Lidelsen og Sejren — thi jeg har selv lidt og selv vundet sejr. Jeg kender korsvejen, jeg kender Golgatha. Men jeg har aldrig været i Betlehem.«

Den, som er født og opvokset i luthersk kristendom, kunne næsten sige det modsatte. Et er sikkert — vi har alle i vor barndom været gæster i Betlehem. Jeg mindes ikke, at der blev talt til os om den lidende Jesus og om korset — kun Langfredag græd pastor Prip på prædikestolen, når han læste lidelseshistorien, men det så vi børn kun forundret på. Men juleevangeliet — hvilken dansker glemmer vel det?

Man tror mer eller mindre på »det gamle, skønne sagn« — mest mindre — man har jo da læst forskellige pjecer mod »jomfrufødslen«! Men alligevel er der vist få, som ikke føler tårerne samles under øjelåget, rede til at rinde som en frugtbar regn, når juleaften de uforglemmige ord lyder: »Men der var i den samme nat hyrder på marken, som vogtede deres hjord. Og se, Herrens klarhed skinnede om dem, og Herrens engel stod for dem, og de frygtede såre. Og engelen sagde til dem: »Frygt ikke, thi se, jeg forkynder eder en stor glæde, som skal vederfares alt folket, thi eder er i dag en frelser født, som er den Herre Kristus i Davids stad«... Og straks var med engelen en hærskares mangfoldighed, som lovede Gud og sagde: »Ære være Gud i det høje, og fred på jorden, og i mennesker en velbehagelighed«...

Og derfor, for julens skyld, blev barndomshjemmet for den, som måtte leve langt borte fra det, ikke blot sommerlandet, solskinslandet, lykkelandet — det blev også fredens og glædens og den stille, trygge tilfredshedens sted.

»Studenten kom hjem« (hedder det i en af mine bøger, og jeg kan ikke sige det bedre) »midt i al den uhyggelige travlhed med lutter fornøjelige ting, der går forud for julen. Og det faldt af sig selv, at han næppe var kommen ind ad døren og havde smagt på julekagen, før han blev sat til at bestille noget. De små søskende førte i triumf »store broder« ind i spisestuen, hvor arbejdet med at klippe hjerter og klistre kurve var i fuld gang. Og inderlig tilfreds bænkedes han sig mellem de små med en saks i hånden, klisterpotten ved siden og de mange ark rødt, gult,

blåt og grønt glanspapir foran sig. Fra sine egne drengeår huskede han endnu, med hvilken ærefrygt han havde set på det fine guldpapir, hvoraf der aldrig var mere end et ark, og som moder derfor egenhændig behandlede. Nu sad han selv og var den store og voksne, og de små skød guldpapiret hen til ham, for at han skulle klippe julestjernen...

Der kom en meget dyb, svulmende følelse over ham — en følelse af, hvad et hjem kan være, hvilken fred det kan rumme, hvilken hjerternes varme der kan fylde det — så han et øjeblik næppe vidste, hvad han gjorde. Det var, som at træde han intet højere i verden end at sidde her og klippe julestads til sine små søskende i en grå decemberdags tidlige skumring...

»Lillejuleaften gik, juleaften kom. Ud over de snedækte tage rungede vor Frues mægtige, klangfulde klokker, og op ad de stejle gader, der fører til kirken, kommer folk vandrende, mørke mod den lyse sne, hilsende hverandre med »glædelig jul!« og »glædelig fest!«

»Den gamle gotiske kirke åbner sine døre på vid gab, det indre tindrer af lys, og orglet præluderer, sangen bruser — en af de gamle salmer, i hvis rytme det er, som hørte man lyden af englevinger. Og salmen tier, og den gamle sognepræst står på prædikestolen og begynder med sin svage, rystende stemme, der i aften er endnu mere svag og rystende end ellers, at tale om den store glæde, som i denne nat er vederfaret alt folket — at »eder er en frelser født, som er den Herre Kristus i Davids stad«...

»Efter gudstjenesten hjem til det festlige aftenbord, men det var kun lidt, de små kunne sætte til livs af alle de gode sager — risengrøden, gåsestegen, æbleskiverne. Alle de små hjerter bankede kun for juletræet..

»Og omsider sad de så i den mørke stue, medens træet blev tændt. Sad i mørke hos gamle jomfru Graff, hvis fortællinger om nisser og troldtøj oppe på Mors ellers var så interessante, men i aften lyttede de bare til hende med et halvt øre. For var der ikke nogen, som rørte ved låsen? Nej — de gik igen. Men nu da — nu ville der ganske sikkert blive lukket op? Nej, heller ikke

»Indtil fløjdørene pludselig — ingen vidste rigtig hvordan — stod vidt åbne, og alle børnene kom ind. Med løftede hoveder stirrede de al herligheden i møde, og alle julelysene spejlede sig tindrende i deres blanke øjne...

»Og nu kom den, hin salige, lykkefyldte stemning, som kun juletræet formår at sprede. Den stemning, der kommer af sig selv i det øjeblik,

juletræets røde og blå og hvide kærter oplyser stuen, og man ser sin egen skygge mandedobbelt på væggen — tyve skygger, der krydses og brydes. Det er, som om den stue, hvori juletræet står, ikke længere er den stue, man kender, og ser man et øjeblik ud af vinduet, ned på den stille, sne-lyse gade, så synes man, det er helt underligt, at gaden endnu er den samme. Thi den stue, hvori juletræet står, er bleven som en gylden ark, der med sin last af lykke flyder frem gennem den mørke nat og vugges hen over tidens strøm af timer, der ikke er som andre.«

Johannes Jørgensen.

Ovenstående skildring af en drengs »kommen hjem til jul« er taget fra Johannes Jørgensens levnedsskildring: »Mit livs legende«. Det står i afsnittet: »Den røde stjerne«. Vi siger vor store gamle digter, Johannes Jørgensen, og Gyldendals forlag tak for tilladelsen til at bruge stykket i vort årsskrift. Vi ved, at det vil glæde vore gamle elever at læse det.

Forventning og opfyldelse

DER er mange, der længes efter, at der påny må ske en folkelig og en kristelig vækkelse. Man mærker det måske tydeligst hos de gamle — de, der har haft de oplevelser, hvoraf håbet kan springe frem. For det er jo sådan, at jo rigere livet er eller har været, desto større forventning har man til fremtiden.

Men også hos de unge mærker man denne længsel. Her er den mere ubestemt. De ved måske knapt, hvad det er, de længes efter; men de har en følelse af, at livet må kunne være rigere. Mange af dem er trætte af den evindelige tale om større dygtighed, større produktion, større eksport, højere levestandard, mere fart. Som een af vore elever sagde til mig: »Der må jo da være en dybere mening med livet end blot det at eksportere mest muligt for at kunne importere mest muligt«.

Der er altså både hos ældre og yngre en forventning tilstede om, at livet må blive rigere.

Nu er en sådan forventning, en sådan længsel den første betingelse for, at en vækkelse kan finde sted. Men om den derfor kommer, vil afhænge af mange andre forhold — som vi i det følgende skal beskæftige os lidt med.

Der vil altid, i hvert fald i unge sind, være en forventning til fremtiden. Unge lever nu engang i forventning — »rækkende efter det, der er foran, med et levende håb.«

»En ungdom, som er stærk og sund, den stiger frem med overskud«. Det overskud, Bjørnson her taler om, er netop forventningens overskud — og han ser det som et sundhedstegn. Der ligger heri, at forventningen er noget værdifuldt, ja, at den har egenverdi; at den er en kraft. Den er som spændekraften i en fjeder. Kun når den spændes, har den styrke. Uden spænding ingen kraft. Afspænd den — og dens kraft er kun en

mulighed. Tag forventningen fra et ungt sind, og vi har et i bogstaveligste forstand fattigt menneske.

En stor forventning er ensbetydende med »overskud«. Hvis det er rigtigt, at længselen har egenverdi, vil det forstås, at det er lykkeligt, hvis der er meget, der nærer ungdommens sunde forventning, og ulykkeligt, hvis der er meget, der tærer; og det er det sidste, der er tilfældet. Der er meget i tiden, der gør, at længselens vingefang bliver for kort — for lidt af det, der er næring for stræbende fantasi.

To verdenskrige har gjort sit til, at vægen på forventningens lampe er blevet skruet ned. Men hertil kommer en række andre faktorer, som kun skal antydes. Litteraturen *har været* for fattig, når det gjaldt at give næring til forventning. Lad romantikken have sine mangler, men på det område her var den såre værdifuld. Den styrkede forventningerne. Hvad Bjørnsons bondefortællinger for sin tids ungdom i så henseende har betydet, lader sig ikke let overvurdere.

Løft dit hoved, thi i dig selv
blåner også et udstrakt hvælv,
hvor der med harper klinger,
jubler, toner og svinger.

Forventningen, der jo er ensbetydende med håb og tro, næres af den levende fortælling og af sang og musik. Men: vore børn underernæres i så henseende. Både hjem og skole svigter her. Hertil kommer så det almindelige mismod, det, som kommer til udtryk mand og mand imellem — i stil med Storm-Petersens replikskifte: Hvad er du ked af? Jeg er da ikke ked af noget! Ja, så er det sandelig også din egen skyld, for der er ellers nok at være ked af!

Ung begejstring mødes tit af dette mismod med et: Lad nu være med at håbe for meget, for så bliver du blot skuffet; og tit begrundes en sådan udtalelse med henvisning til egne erfaringer.

Nu er det naturligvis rigtigt, at jo mere man forventer, desto lettere bliver man skuffet. Det ligger i sagens natur. Men når forventningen har egen værdi, er det en dårlig økonomi med sjælelige kræfter at nedstemme forventningerne af frygt for eventuelle senere skuffelser. Den, der gør det, tager jo blot skuffelserne på forskud og afskærer sig selv fra den mulighed, der dog også er til stede for forventningens opfyldelse. Hidtil er der aldrig sket noget stort og godt, som ikke først har levet i tanken som forventning og håb.

Henvisningen til livets virkelighed er ikke ubegrundet. Men hvad fortæller livets virkelighed? Den fortæller om skuffelser. Men vel også: at de dybeste skuffelser lides der, hvor man svigter sine egne forventninger, der, hvor man ikke holdt ud.

Vor store lægmissionær, Albert Schweitzer, skriver: »I min ungdom har jeg lyttet til voksnes samtaler, fra hvilke der slog mig i møde et hjerteklemmende vemod. De så tilbage på deres ungdoms idealisme og evne til at begejstres, som på noget kostbart, de skulle have holdt fast på. Men de betragtede det tillige som en art naturlov, at man ikke kunne det. Da fik jeg en angst for også at komme til at se så vemodigt tilbage på mig selv — — —

De voksne holder alt for meget af den sørgelige bestilling at forberede ungdommen på, at den engang vil komme til at betragte det meste af det, som løfter dens hjerte og sind, som en illusion. Men den dybe livserfaring taler anderledes til uerfarenheden. Den bønfaller ungdommen om hele livet igennem at fastholde de tanker, der begejstrer den. I sin ungdomsidealisme skuer mennesket sandheden. I den besidder det en rigdom, det ikke skal bortbytte for noget andet — — «.

Når det gælder om at eje den udholdende forventning, er det ikke blot, fordi forventningerne har egenverdi, er en kraft og glæde i menneskelivet, — men den dybeste grund er, at forventningen er menneskets længsel efter at finde sig selv, sin gerning, sit mål og sin bestemmelse, meningen med livet. Netop derfor gælder det om at holde fast.

Denne skoles gamle forstander, Grønvald Nielsen, skrev i sin ungdom:

Hvad vi hørte og så i den vårglade stund,
og som greb os med vækkende magt,
det skal drages helt ind på en virkelig grund
med alt godt og ædelt i pagt.
Vi har set det så skønt, vi har drømt det så lyst,
dette fremtids forjættede land;
mens vort frejdige håb bar os hen mod dets kyst,
fik vi tro på, at drømmen var sand.

Fr. Paludan-Müller har ikke helt uret, når han i »Adam Homo« siger:

Hvorhen med al din viliekraft du stunder,
der skal du komme, skal der end ske under.

At en stor forventning ofte følge af skuffelse, skal ikke bestrides. Men skuffelserne har ofte sin grund i, at ventetiden blev for lang. Forventning kræver nu engang udholdenhed. Og »er der noget, vi har vanskeligt ved, så er det«, som Emil Koch skriver, »at vente, — vente stille og tålmodigt på det, som ikke ses — det, som det for vore øjne ikke er udsigt til, og nøjes med Guds løfte om, at det skal komme til sin tid.«

Den lange ventetid er så ofte bleven skæbnesvanger både i det enkelte menneskes og i et folks liv.

Lad os her bruge den gamle fortælling om de 5 kloge jomfruer og de 5 dårer, thi her møder vi livets egen tale om, at skal festens dør åbne sig, så må vi holde ud i forventning. De 10 unge piger har det tilfælles, at de alle sammen lever i glædens forventning. Hvis vi havde kunnet være sammen med dem aftenen før, ville vi nok have haft svært ved at mærke nogen forskel hos dem — selv om den var der. De 5 kloge har forberedt sig med den lange ventetid for øje. De havde tænkt på den mulighed, at de kunne komme til at vente på brudgommen. Forventningens glæde har gjort dem betænksomme. De 5 dårer er fælles med de andre om glæden — men deres glæde er den sorgløse. Den, der ikke regner med den lange ventetid.

Og så ved vi alle, hvordan det kommer til at gå: brudgommen kommer ikke til den tid, de ventede. De falder i søvn, og lamperne brænder ud. Da står de 5 dårer der med en forventning, som ikke kan opfyldes. Dog — de tror endnu, at festens dør vil kunne gå op for dem.

— Jo, for de havde jo levet i forventning, de havde forberedt sig, de havde været på den rigtige vej.

De havde den samme gode vilje som de andre. Den eneste forskel var, at de ikke var forberedt på den lange ventetid. I det skæbnesvangre øjeblik venter de hjælp af de andre — de 5 kloge. Men de kan ikke hjælpe dem. Meget kan andre hjælpe os med, men der er en forberedelsens alvor, som vi må være alene om. Den udholdende forventning bliver altid i sidste instans et personligt spørgsmål.

— Så ser vi de 5 dårer komme til festens dør. Den dør må jo gå op. Det kan ikke være andet — de havde jo haft forventningens glæde, de havde været med på den rigtige vej, de havde jo haft olie på deres lamper — og de skønner ikke, at *det* fattes dem: den forventningens alvor, at man kan holde den lange ventetid ud. Alt det andet kommer til kort overfor det sidste. »Jeg kender jer ikke«, siger brudgommen, og festens dør lukker sig.

— Sådan, som her, er mangt et menneske kommen til deres livs fests dør og troet, at nu skulle den gå op for dem. Men den gjorde det ikke. Og årsagen er gang på gang den samme: forventningstiden blev ikke brugt til god forberedelse. Den lange adventstid bliver vist egentlig altid skæbnesvanger, når den ikke bruges til god forberedelse. Men bruges den til det, så er selve adventstiden en lykkelig tid, en væksttid. Det *må* ikke glemmes, at vejen hører med til målet. Vor forventning skal forberede det, der skal komme, men det sker kun der, hvor man lever i bøn og arbejde for det, man forventer. Når Brorson synger:

Vist skal du hente,
kun ved at vente,
kun ved at vente
vor sommer ind.

— så må der i sandhedens navn svares, at vel er der meget, som vi må leve i forventning om — men ikke *kun*. Det, der kommer med en naturlovs bundethed, kan vi nøjes med kun at vente efter.

»Sådan er den danske sommer:
vi må vente, før den kommer.«

Og Ingemann har jo på sin måde ret, når han synger:

Giv tid! og livets træ bli'r grønt,
må frosten det end kue;
giv tid! og hvad du drømte skønt,
du skal i sandhed skue.

— men *kun* under den forudsætning, at drømmen bliver så stærk, at den bliver til handling.

Her kan vi lære af det jødiske folk. Intet andet folk har som dette levet i en stærk forventning, og i en udholdende forventning, hvor de under bøn og arbejde forberedte det, de forventede.

Lad os tage et par enkelte træk. Der fortælles i det gamle testamente, at i kong Akabs tid skete det, at det ikke regnede i 2½ år som straf for kongens og folkets ugudelighed — og jorden blev som jern og himlen som kobber.

Endelig forbarmede Gud sig over folket, og profeten Elias får forjættelsen om, at nu skal regnen komme. Da han havde bragt kong Akab budskabet, ser vi, at Elias går op på Karmels bjerg. Og der sætter han sig i venten efter og med bøn om, at regnen må komme. Gang på gang sender han sin dreng hen for at se ud over havet, om der dog ikke snart

skulle vise sig en lille sky som tegn på regnens komme. Men drengen kommer stadig tilbage med den samme melding: der er ikke det mindste at se. Endelig, langt om længe, viser der sig en lille sky. Men under hele den lange ventetid sad Elias i bøn, talte med Gud om det, han forventede.

Sådan som Elias er der den dag i dag mennesker, som sidder på deres Karmels bjerg og venter på noget, som de trænger lige så hårdt til, som Israel dengang trængte til regn. Men sidder de med slappe hænder og slappe viljer, så er der ikke nogen særlig grund til at tro, det skal gå i opfyldelse.

— Udfra et snusfornuftigt syn kunne man jo nok sige til Elias: Hvorfor sidder du der — du har jo Guds forjættelse om, at regnen skal komme — og det må være dig nok. Elias er nok klogere: Han vidste noget om, at Gud gerne vil give os livets gode gaver, men at kun gennem bøn og arbejde forberedes vi til at kunne tage imod.

Elias venter nok, men han nøjes ikke med at vente, han taler med Gud om det han forventer. Derved bliver hans forventning omsat til åndelig kraft.

En stor længsel har altid mulighed for at omsættes til en stor kraft. Det var det, der skete hos nordslesvigerne under fremmedherredømmet. De ikke blot ventede på en genforening, de ikke blot spejdede efter, at der skulle vise sig tegn på håbets himmel. Nej deres forventning blev omsat til åndelig kraft. Derom er mange vidnesbyrd. Ikke mindst deres »blå sangbog«. Den udkom i oplag efter oplag — og de sled den bogstavelig talt op.

Det er ikke tilfældigt, at den første sang deri er: »Jeg gik mig ud en sommerdag at høre, fuglesang som hjertet kunne røre.« Den ene sang den anden vågen. Smerte blev gjort til sang. Det er blevet sagt, at det var de allierede, der gav os Nordslesvig tilbage i 1920. Det er ikke sandt. De var kun de ydre redskaber. Havde nordslesvigerne ikke levet i en udholdende forventning, og i bøn og arbejde for det, de forventede, havde de aldrig med mere en 75 % kunne kunnet stemme sig hjem til Danmark efter 56 års udlændighed.

Og Sydslesvig i dag? Ja, jeg indrømmer: det er svært at få øje på det lille tegn ude over havet, der kan fortælle, at regnen snart kommer. Men om de (og vi) kan holde ud i forventning, og denne forventning kan omsættes til åndelig kraft, da skrives der historie på en anden måde end kloge hjerner forstår. Hvor åndslivet er stærkt, brydes der vej, hvor ingen vej er at se.

Det, der gjorde, at Israel har en historie som intet andet folk, var deres udholdende forventning. En forventning som bar profeterne frem. Og disse hjalp folket til ikke *kun* at leve i forventning, men til at leve i målbevidst forventning, — så tidens fylde kunne komme.

Men hvordan kunne det så gå til, at da »tiden randt og dagen kom med guds lys og nåde,« — da evnede de ikke at tage imod opfyldelsens lykke. Havde deres forventning ikke været stor nok, udholdende nok, havde de ikke levet i bøn og arbejde? Vi må svare jo — for ellers kunne tidens fylde ikke være inde. Ja, men hvorfor kunne de så ikke tage imod, da opfyldelsens time kom?

Det er svært at svare på. Foreløbig er jeg standset ved den antagelse, at deres forventning efterhånden havde udkrystalliseret sig til en ganske bestemt opfattelse af, hvordan opfyldelsen skulle komme — Davidssønnen i al sin herlighed. Og da så opfyldelsen kom på en helt anden måde — og for dem at se en langt ringere måde, ja, så evnede de ikke at tage imod. Opfyldelsen blev dem til skuffelse. En skuffelse så stor at den blev til tvivl, til en tvivl, der ikke er overvunden den dag i dag.

Det almene i jødernes historie, og det som vi i denne forbindelse har brug for, er dette: at til forventningernes opfyldelse hører det åbne sind; det sind som evner at kunne tage imod, selv om opfyldelsen kommer på en hel anden måde, end man forventer. Evner man ikke det, så kan opfyldelsens glæde, livet, komme til at gå een forbi. Man kan stirre sig så blind på det man ønsker, at man slet ikke ser, hvad livet ellers rækker een.

Al historie bekræfter, at opfyldelsen aldrig, eller næsten aldrig, kommer som slægten ventede. For forventningen er gerne en forventning om, at de gamle former må fyldes med nyt liv. Der er meget i vor forventning som er en forventning om gentagelse. Og så meget tror jeg, man med ret stor sikkerhed kan sige: det sker ikke. Nok på en vis måde en gentagelse, men aldrig på samme måde. Livet skaber sig nu engang altid sine egne former. Det er sneglen der skaber sneglehuset og ikke omvendt. Sneglehuset med sine skønne former kan bestå lang tid efter at sneglen er død, men formen, hvor skøn den end er, fyldes aldrig med nyt liv. Sådant også i åndslivets verden. Det nye bryder tit frem i former, som de ældre kan have svært ved at forsones sig med — selv om de lever i forventning. Kun det helt åbne og villende sind kan her hjælpe et menneske til, at det ikke tager fejl. Mange af dem, der virkelig har levet deres liv i forventning, er trods alt kommet til at stå livet imod.

La os også her tage et eksempel fra historiens største solhverv: Tiden

omkring Jesu fødsel. Jeg tænker her på den skønne fortælling om den gamle Simeon, om hvem der siges, at han var en gudfrygtig mand, der ventede Israels trøst. Den mand har i sandhed levet i forventning. Nu og da må tvivlen vel have gæstet ham. Hans øjne blev svage og håret hvidt, — skulle han virkelig nå at opleve det, han forventede? Dog, der hvor et menneske virkelig lever i forventning og med et åbent sind, der er det eet med sin tid og klartseende. Simeon var i templet på den rette dag og tid og hans øjne så det, som andre øjne ikke så: Slægtens forventning. Og kan man tænke sig noget skønnere end det, der hin dag blev oplevet i templet i Jerusalem: den gamle Simeon stående der med barnet i sine arme, lovprisende Gud: »Herre nu lader du din tjener fare i fred efter dit ord. Thi mine øjne har set din frelse, som du har beredt for alle folkeslag, et lys, som skal åbenbares for hedningerne, og en herlighed for dit folk Israel.« Her blev opfyldelsen ikke til skuffelse. Tværtimod, den mættede hans sjæl så helt og fuldt, at nu måtte døden godt komme.

— Der er noget forunderligt rigt i at leve i forventning. Forventningen holder os vågne og levende. Men forventningen må føre frem til målet, som foråret til høsten — først da bliver glæden fuldkommen.

Du skønne livets orden,
at der på forår følger høst,
at der er mer end vorden,
og mer end ungdomslyst:
Bring korn i lo og lade!
bring frugt bag dunkle blade!
bring hjertet fred og trøst!

★

Om der kommer en ny vækkelse eller ikke, og hvordan den kommer og hvornår, ja, det ved jeg ikke noget om. Det afhænger som jeg har søgt at vise, af folkets forventning, af forventningens kraft og udholdenhed og af sindets åbenhed. Det er givet, at en vækkelse kan fremskyndes eller svækkes af tekniske, økonomiske og sociale forhold (se: P. G. Lindhardt: Vækkelser og kirkelige retninger i Danmark), men afgørende er de ikke. Det afgørende er, hvad det enkelte menneske længes efter. Det som et menneske virkelig længes efter, det er det på vej imod. Og hvad der gælder det enkelte menneske må også gælde et folk.

Siliam Bjerre.

Skal vi frygte Amerika?

UNDER overhængende fare kan det ske, at man handler uden at spørge sig selv om sine fornemmelser derved. Man gør blot det, man instinktmæssigt tror er rigtigt. Først bagefter kommer overvejelserne, om det var berettiget. I øjeblikket er vi på det punkt overfor Amerika. Vi gik ind i atlantpagten i noget af en paniksituation. Det var Rusland, vi frygtede. Nu er det ved at blive omvendt: kan vi blive i NATO? I dag er det Amerika, vi frygter — med hvor stor ret?

Askovs forstander, *Knud Hansen*, har i et interview med *Torpe* i *Politiken* givet bolden op, og i et par artikler i *Højskolebladet* og *Information* har han sammenfattet sit syn.

Knud Hansen tager sit udgangspunkt i en norsk udtalelse om, at Europa i dag lever mellem to angstpoler: frygten for Rusland og frygten for Amerika. Frygten for Rusland er officiel og anerkendt. Frygten for Amerika er derimod mere ubevidst og underbevidst, men — mener Knud Hansen — den bliver stadig mere bevidst og stadig stærkere. Grunden hertil er en dobbelt: Amerikas bestræbelser for at opnå ensrettethed indtil og usikkerheden om det egentlige mål for Amerikas udenrigspolitik.

Bestræbelserne for ensrettethed viser sig i McCarthys virksomhed. McCarthy, denne republikanske senator, der driver heksejagt på alle, han blot i ringeste mål kan mistænke for at være kommunister. De bliver krydsforhørt for hans kommission om uamerikansk virksomhed, og blot den mindste berøring med kommunisme er nok til at fælde sin mand. Tænk i denne forbindelse blot på, at Rusland og Amerika under anden verdenskrig var forbundsfæller. Hvor mange kan ikke i den tid have ytret sig ganske venligt om Rusland? Eller de kan have gjort det for en menneskealder siden, hvor ingen i U. S. A. tænkte særligt på den russiske fare. McCarthy har ingen statslig myndighed i ryggen, men kun den

folkestemning, han pisker op. Og dog er hans magt så stor, at selv krigsministeren måtte møde for ham og gjorde en ynkelig figur, da han søgte at forklare, hvordan ministeriet kunne bruge folk, der for McCarthy at se var meget mistænkelige.

Blandt McCarthys ofre hæfter Knud Hansen sig særligt ved *Oppenheimer*, en af de ledende amerikanske atomforskere, der tidligere har omgædedes venstreorienterede kredse og ytret sin sympati for dem. Regeringen blev nødt til at fritage ham for arbejdet med den militære atomtjeneste, selvom den *ikke* kunne anklage ham for noget bestemt.

Hvad bliver følgerne af en sådan fremgangsmåde, spørger Knud Hansen, og citerer *Information*: »Findes der nogen, der ikke kan tænkes at være letsindig ved en eller anden lejlighed?« ... man kan jo tale over sig i søvne eller febevildelse ... det »ender med den karrikatur af politimæssig indstilling, der vil have hele befolkningen bag lås og slå for at være aldeles sikker mod forbrydelser i landet.«

Det helt risikofri menneske er *robotten*, den tænkende maskine. Følgerne af Oppenheimer-kendelsen, mener Knud Hansen, må da blive, at landets styrelse kun kan betroes til maskintænkende robotter, af hvem »man ikke kan vente kloge beslutninger, men kan frygte de tåbeligste.«

Som forklaringen på denne mekaniske tankegang standser Knud Hansen ved navnet *John Dewey*, en amerikansk pædagog, født for en hundrede år siden. Det er ham, der har præget alt amerikansk undervisningsvæsen fra folkeskole til universitet. Dewey mener, at ligesom man kan konstruere maskiner mest hensigtsmæssigt, kan man også konstruere mennesker. Den højeste kultur er der, hvor mennesker arbejder og lever mest hensigtsmæssigt. Kultur er uafhængig af alt, hvad der har med pludselige indskydelser, med ånd, at gøre. Kultur er kun en tilpasningsproces mellem den enkelte og de sociale og tekniske forhold, der omgiver ham. Overensstemmelsen skal opnås ved »information og disciplin«. Den skinnende *Goebbels*, kommenterer Knud Hansen. Individet skal underordne sig helt under mål og vilje. Og målet er »the socialization of the individual in his outlook upon life.« Den enkelte må altså ikke være noget for sig selv, slet ikke noget præget af ånd, men skal indordne sig i den teknisk-økonomiske helhed, så virker han mest hensigtsmæssigt, så når han den højeste kultur ifølge Dewey. — Selve *Karl Marx* kunne have sagt det samme, bemærker Knud Hansen.

I *Højskolebladet* fortsætter Knud Hansen ikke videre ad denne linie. Derimod fortsættes i Torpe-interviewet logisk med nogle bemærkninger

om kristendommens indflydelse på forholdet. Den er ringe, mener Knud Hansen. Man har nok en fornemmelse af, at Vorherre er en meget populær mand i Amerika, men det er et spørgsmål, om ikke kristendommen nærmest opfattes som Vorherres velsignelse af successen, af fremgangen i livet, men ellers er evangeliet skilt fra det jordiske. Og det har aldrig været Jesu mening, men er kirkens fejl, dør som hos os. — Såvidt Knud Hansen.

Også Amerikas udenrigspolitik får Knud Hansen til at blive betænkelig. Målet for U. S. A. er for ham uklart. Forsvarer Amerika egentlig demokratiet, eller stræber det efter et diktatur? spørger han og slår ned på to punkter.

I *Korea* har amerikanerne ikke gjort noget for demokratiet, vises det. Flertallet ønskede japanerne ud af landet, den japanske industri nationaliseret og jordreformer gennemført. Langt om længe fjernedes nogle af de japanske embedsmænd i Korea, men iøvrigt forbandt amerikanerne sig med *Syngman Rhee*, der er yderst højreorienteret og som derfor har modsat sig enhver udstykning. Men derved går han mod ikke alene et økonomisk-socialt, men også mod et politisk demokrati. Ufri fæstebønder stemmer ikke uafhængigt ved valgene. Amerika har hidtil intet gjort for at løse de samfundsmæssige spørgsmål i Korea. Kæmper de så virkeligt for demokratiet? spørger Knud Hansen.

I *Guatemala* støttede U. S. A. i alt fald en omvæltning, hvis mål var at fjerne en regering, der ønskede jordreformer. Det amerikanskejede Forenede Frugt Compagni havde modsat sig at sælge jord. Regeringen eksproprierede den, og så kom revolutionen. Og det er ingen undskyldning at kalde regeringen kommunistisk. Den er ikke mere kommunistisk end Hedtofts regering er det. Men, spørges det, når amerikanerne kan starte en indblanding på så løst et grundlag, hvad kan man så ikke vente af dem overfor lande, der virkelig er kommunistiske?

Nu ved Knud Hansen godt, at der findes et andet, et oprigtigt demokratisk Amerika, men »det tragiske er, at siden 1945 er friheden fra år til år i stigende grad blevet beskåret«. Hvorlænge er det endnu muligt at kritisere det nuværende styre? spørger han. Og dette nuværende styre, det er nok klart antikommunistisk, men derfor ikke demokratisk. En mand som *Franco* er også kommunistfjende, men derfor er han alligevel ikke en ven af folkestyre.

På grundlag af ensretningen indadtil og uklarheden i den udenrigs-

litiske målsætning råber Knud Hansen altså vagt i gevær over for Amerika. Og han er ganske klar over, at det næste skridt må være en gennemtænken af Danmarks forhold til Atlantpagten, som U. S. A. jo dominerer. Knud Hansen mener i og for sig godt, at man kan være medlem af NATO og samtidig være bange for Amerika. Som parallel henvises til *Churchills* forbund med Rusland i sidste krig. Hans djærve replik, at han for at bekæmpe *Hitler* ville slutte forbund, om det så var med fanden selv, viser, at han var klar over faren ved Sovjet-alliancen. Og dog blev han i den.

Trods denne opfattelse er Knud Hansen blevet betænkelig ved at være i NATO nu, fordi mange atlantpagttilhængere ikke vil eller ikke kan se det gale ved pagten. De opfatter ikke, at den er ved at omdannes til en indkredsningssalliance, som knytter forbindelse med lande som Spanien, ja, selv med Tyskland, et genoprustet Tyskland. Knud Hansen ville foretrække et nordisk forsvarsforbund — for at stå friere.

I interviewet med Torpe, men ikke i *Højskolebladet*, siger Knud Hansen endelig om Rusland, at han ikke fordømmer dets løsning af de sociale problemer, den marxistiske, »hvis den bare er forenet med lidt grundtvigianisme, hvilket vil sige respekt for medmennesket og personlig frihed. Og det er vel muligt, at russerne efterhånden udvikler sig i retning af mere og mere frihed, men det ser ud til at gå den omvendte vej i Amerika.«

Knud Hansens meninger er i alt det forudgående refereret så udførligt, fordi sagen er vigtig og bør diskuteres, så sandt vi mener at leve i et demokrati med menings- og ytringsfrihed. Der opstod også straks en voldsom debat, der til sin tid vil kunne bruges som skoleeksempel til belysning af en offentlig diskussions teknik og vilkår på godt og ondt.

Man vil kunne følge, hvordan man fra en side polemiserede mod visse løssrevne dele af en hel tankegang, som så pulveriseredes eller latterliggjordes. Fra anden side angreb man *hele* højskolen på grund af disse udtalelser af forstanderen for Nordens førende højskole. Eller man sagde, at Knud Hansen ved at blotlægge en dybtgående uenighed om atlantpolitikken havde svækket demokratiets stilling afgørende. Faktisk havde han begået landsforræderi. Som en deltager i drøftelsen udtalte det: i enhver familie — også atlantpagtfamilien, kan man godt være uenig indbyrdes, men overfor andre — Rusland — holder man sammen — og tæt.

Information, der er afgjort atlantpagtvenlig og mod Knud Hansens

synspunkter, sagde dog noget afgørende om denne side af sagen, om selve retten til at drøfte spørgsmålet. Bladet siger nemlig, at Knud Hansens betæneligheder er beslægtede med, ja, afspejler bekymringer, som også næres af så virkelighedsbetonede personligheder som Amerikas tidligere udenrigsminister *Dean Acheson* og af forskellige vesteuropæiske udenrigsministre. Og uanset, fortsætter bladet, om man er enig eller uenig med Knud Hansen om de praktiske metoder til fredens sikring, så er hans synspunkter en virkelighed i verden, der kræver overvejelse og velgennemtænkte svar i tolerant og demokratisk ånd. Endelig er Knud Hansen et udtryk for kulturkræfter, der er ubundne af politiske hensyn. Men netop derfor kan de fremkalde en frugtbringende diskussion med »realpolitikens bundne kræfter. De to er komplementære sider af demokratiet. Ingen af dem kan undværes.« De udfylder altså hinanden.

Opgaven bliver nu at gå Knud Hansens tankegang efter, så vidt det kan lade sig gøre af en, hvis kendskab til amerikanske forhold ikke er grundlagt ved selvsyn.

At en mand som *McCarthy* kan fælde en mand som Oppenheimer, er ikke godt, det vil ingen kunne nægte. Tilfældet i sig selv har skadet Amerika uhyre. Men Knud Hansen bruger så den metode at trække en linie fra dette udgangspunkt et sted ud i fremtiden, tilsyneladende uden at skele til siderne: konsekvensen af tilfældet bliver, siger han, robotten, maskinmennesket, der ikke kan tænke selv, mennesket, af hvem man må frygte de tåbeligste handlinger.

Denne metode forekommer umiddelbart for enkel. Fremstillingen synes at få slagside, når man blot til slut nævner, at man godt ved, at der er et andet Amerika, men samtidig siger, at det er ved at kvæles. Billedet må være mere nuanceret. Baggrunden for McCarthyismen kan ikke være udtømmende skildret med at nævne Deweys princip om, at den enkelte skal indordne sig. Man må tænke rent historisk på, at U. S. A. har været et isoleret land bag Stillehav og Atlant gennem århundreder. Nu er det i løbet af få år blevet den ene af de to ledende magter i en verdensomspændende kamp og derfor i høj grad udsat for spionage. En række organisationer med deltagere, man ikke skulle tro det om, er rullet op i Norge, i Sverige, i England, i Canada og også i U. S. A. For mange amerikanere er det kommet i den grad overraskende, at sådan noget også kan ske hos dem, at de bliver helt hysteriske og ser kommunister og spioner alle vegne, også hvor der ingen grund er til det. Men mon ikke der med

tiden sker en tilvænnning, så man i Amerika tager ligeså roligt på det uundgåelige ledsagefænomen til en stormagtsstilling som i England? Amerikanerne er i øjeblikket hysteriske. Dog er det i al almindelighed forklarligt og næppe varigt.

Forsåvidt er det også i særdeleshed forståeligt, om man af al evne våger over netop *Oppenheimers* område, atomforskningen. Vestmagternes øjeblikkelige militære overlegenhed beror på atomforspringet, og man ved med sikkerhed, at det måned for måned mindskes. Skulle man så ikke passe på, når man efterhånden gennem spionprocesserne ved, at det særligt er folk med *Oppenheimers* arbejde og af *Oppenheimers* anskuelser, kommunisterne sætter ind på at vinde?

Det farlige kommer først, hvis ingen kan føle sig rolig, fordi ytringsfrihed og retssikkerhed krænkes. I så tilfælde nærmer man sig en fascistisk stats forhold. Man kan skuffes dybt over Eisenhowerregeringens svaghed overfor McCarthy, men må se dette i sammenhæng med valgene her i efteråret. Præsidenten kan ikke ved at slå hårdt ned på senatoren svække sit parti, sålidt som nogen partileder i en lignende situation kan gøre det. Vi er her ved en svaghed i det demokratiske system, at misbrug kan trives og folkeforførere som en McCarthy få indflydelse. Men det er samtidig et folkestyres styrke, at det uvægerlig kun går til en tid. Valgets dag bliver en regnskabs dag. Rent personligt har McCarthy forøvrigt allerede lidt sit nederlag, nemlig da han kom i fjernsynet. Nu er det ham, der må svare på en håndfast senatskomité's spørgsmål. Og *Oppenheimer* — han fungerer dog videre som professor. Hvad ville der ikke være sket med ham, hvis han havde levet i Rusland? Ingen tvivl om det.

Med alle sine mangler er det amerikanske demokrati dog dybest rod-fæstet. Ikke for ingenting har talrige europæiske forfatninger deres rod i den amerikanske frihedserklæring, og der er stadig noget, der hedder *Stevensons* og *Trumans* Amerika, der er gået hårdt mod McCarthy. Man må ikke lade sin alene opfattelse af Amerika præges af de enkelte dårlige elementer blot fordi de råber højest op. Her har den sensationsprægede del af pressen et umådeligt ansvar. Hvad kunne man for eksempel ikke få ud af det, hvis *Ekstrabladet* og *BT* skulle danne grundlaget for en beskrivelse af danske forhold.

Men hele spørgsmålet om en McCarthy og længden af hans tøj er til syvende og sidst spørgsmålet om, hvor grænsen går mellem ægte frisindethed og tosegodtroenhed — et af de vanskeligste spørgsmål i praksis for folkestyret i en verden som den i dag.

Det kerneord af *John Dewey*, som Knud Hansen angreb, hævdede den enkeltes absolutte underkastelse under helheden. Igen forekommer det en metodisk fejl, hvis man fra dette udgangspunkt ser fremtidslinien pege lige lukt mod en Goebbels eller Marx. Igen forekommer det, at respekten for den enkelte er så stor hos så betydelige kræfter, at linjen aldrig vil blive forlænget til, og kun forlænget til, et nazistisk-kommunistisk mål. Det indtryk, man får ved at læse om amerikanske skoleforhold, er ialtfald, at der ikke hersker kasernegårdsdisciplin, snarest tværtimod.

Der er også af en deltager i debatten i *Højskolebladet* sat et spørgsmålstegn ved Knud Hansens forståelse af Deweys hovedord: the socialization of the individual in his outlook upon life. Ved socialisering, blev det påpeget, forstår amerikanerne ikke noget politisk i Karl Marx's forstand, det, som kommunismen er det yderste og sidste udtryk for. Socialisering betyder derimod noget med menneskeligt fællesskab og kontakt i forskellige former. Snarere end med Marx har det noget at gøre med *Grundtvigs* folkelige fællesskab at gøre. Årsagen dertil er ligefrem. Den er historisk. Den kolossale indvandring bragte folk af mange slags til Amerika. Det, det da gjaldt om — set fra det amerikanske skolevæsens side — var at få alle disse enkelte skandinavere, tyskere, irere og italienerne til at blive gode amerikanere. Der var mere forskel mellem disse forskellige indvandrere end mellem en vendelbo og en bornholmer. Hvad Dewey vil er at samle alle de forskellige indvandrere til et landsmandskab. Og det er i skildringen af dette arbejde, at han bruger ord som information, disciplin og socialisering, men altså i en hel anden betydning end Goebbels og Marx. Det er de samme gængse ord, men med et helt forskelligt indhold.

Hvad man rent alment får understreget ved denne del af debatten er netop, hvor forsigtig man skal være med at gå ud fra, at andre forstår ordene og begreberne på samme måde, som man selv er vant til at gøre.

Man får en fornemmelse af, at Knud Hansen er tilbøjelig til at fornekke Oppenheimer-McCarthy-Dewey-problemet. Noget af det samme gælder også hans skildring af Amerikas *udenrigspolitik*, om hvilken han mente, at den nok var antikommunistisk, men samtidig også antidemokratisk.

Dertil er at sige, at Amerikas udenrigspolitik er nem nok at kritisere, hvis man til belysning af den kun anvender to eksempler: den direkte støtte til den ærkereaktionære Syngman Rhee i Korea og den indirekte

støtte til kapitalisttrusten Det forenede Frugt Compagni i Guatemala. I begge tilfælde må enhver indrømme amerikansk tilbageholdenhed overfor reformer, der set fra Danmark forekommer — det må man medgive Knud Hansen — ligeså rimelige som vore egne jordreformer på stavnsbåndstiden. — Men det er for lidt at sige om amerikansk udenrigspolitik.

Hvis amerikanerne kun er i *Korea* for at holde kunstigt liv i et system, som Syngman Rhee er udtryk for, så er det galt. Det ikke at berede vejen for sociale reformer, er vejen til kommunismens voldelige forsøg på en ændring. Men når alt kommer til alt, er dette i *Korea* selv et lokalt spørgsmål, noget, der er *Koreas* sag. Det er afgørende for en bedømmelse af *Amerika* og *Korea* må dog fra demokratiernes side være noget andet end lokale reformspørgsmål. Det må være dette, at det var *Amerika*, der først og stærkest sagde stop, da den kommunistiske del af verden troede, at nu var frugten *Korea* moden til at plukke. Da kommunisterne forsøgte Hitlers taktik om igen: at tage bidderne en for en, den letteste først, forstod Trumans *Amerika*, at fejlen fra mellemkrigstiden ikke måtte gøres om igen. Det drejede sig i *Korea* ikke om at forsvare systemet Syngman Rhee, men om at forsvare den vestlige verdens frie styreformers som helhed. Trods alle Syngman Rhees fejl og McArthurs bomberter, så var det dog også *Danmarks* demokrati, der forsvarede ved den 38. breddegrad. Derfor synes det betænkeligt at sige, at *Amerikas* udenrigspolitik som helhed er antidemokratisk. Uden et *Amerika* i ryggen ville *Vesteuropas* demokratier i dag være meget svage.

Nu var frygten for *Amerika* ikke alene en frygt for, at landet ikke var demokratisk. Det var også en frygt for, at *Amerika* ville rode sig selv og dermed os andre ind i en *krig*.

De, der mener, at dette er tilfældet, kan pege på adskillige forhold, der tilsyneladende understøtter deres opfattelse. De hæfter sig for eksempel ved *Formosa*, den store ø udenfor *Kina*, som holdes besat af *Chiang-Kai-Shek*, *Fastlandskinas* tidligere hersker, kapitalist og antidemokrat af reneste vand. *Amerika* støtter ham, medens *Mao* fordrer øen tilbage til *Kina*, således som det engang under krigen blev lovet *Chiang-Kai-Shek*. *Formosaspørgsmålet* kan uden tvivl blive brændbart, når det skal være, og lige så farligt som *Korea*. Men, siger man så, hvis bare *Kina* fik *Formosa*, ville der ikke være noget sprængstof. Og hvem forhindrer dette? *Amerika* — der derfor logisk må være skyld i krigsfaren i det fjerne østen. Noget lignende kan siges om *Amerikas* holdning til spørgsmålet om vå-

benstilstand i Indokina, fordi U. S. A. var den af de vestlige magter, der var mest betænkelig ved at standse kampen. Sporene fra det ulykkelige Münchenforlig med Hitler i 1938 skræmte.

Amerikas kritikere finder altså hos det kun en skarp og uforsonlig holdning, hvis grundanskuelse er, at øst og vest ikke kan leve fredeligt side om side. En tidligere ambassadør har åbenlyst sagt, at følgen heraf må være et opgør mellem parterne, og at man hellere måtte se at få det overstået nu, inden kommunisterne fik for mange A-bomber. Det var den lære, han drog af Münchenforliget. De kritisk indstillede peger også på, at Amerika har udbygget et net af baser fra Grønland og Island langs Europas og Asiens fastlande over Japan til Alaskas og Canadas ødemarker. Atlantpagten er udvidet ind i Middelhavet (Tyrkiet og Grækenland), og nu søger man at skabe i SEATO en sydøstasiatisk parallel til NATO. Ganske vist omtales disse forbund altid som forsvarssammenslutninger, men der kan da også altid rettes angreb fra dem. Angreb er det bedste forsvar. Den udtalelse har man hørt før!

Alt i alt er der således rigeligt stof for en kommunistisk inspireret propaganda om, at det er med rette, man frygter Amerika: det forbereder og vil krig. Og dog — der er nok så meget, der peger i modsat retning.

Isolationismen, uviljen mod at gå i krig, viljen til at holde sig for sig selv, er stadig overordentlig stærk. Der skulle noget til for at få Amerika ind i verdenskrigene: i 1917 den uindskrænkede ubådskrig, i 1941 overfaldet på Pearl Harbour. Lige så lidt man ønsker »de røde djævl« ind i »Guds eget land«, ligeså lidt ønsker man krig.

Tilsyneladende er der en selvmodsigelse i dette, men dog er der en indre forbindelse mellem hadet til kommunismen og hadet til krigen. Netop fordi amerikanerne ikke kan fordrage krig — de er ikke vokset op med den som europæerne — er det så meget mere nødvendigt at have et stærkt, fanatisk argument for oprustningen, og dette argument er frygten for kommunismen. Jo stærkere ulysten til at gå i krig er, desto stærkere antikommunistisk sprog må der føres. Regeringen kan se det nødvendige i oprustning. Derfor må dens politik få så uforsonligt et præg. Men også af endnu en grund bliver regeringspolitikken hård. Man kan ikke gå med til forhandlinger, der kan tydes som eftergivenhed overfor de røde. Man kan ikke forsvare en overenskomst med det Kina, der har dræbt så mange unge amerikanere. Navnlig kan Eisenhower ikke gøre det, fordi han selv sejrede ved præsidentvalget ved at bebrejde Truman hans svaghed over for Mao. Regeringen bindes altså også af sin egen propagande til at være

hård overalt, hvor den tørner sammen med kommunismen: i Korea, på Formosa eller i Indokina.

Adskilligt tyder imidlertid på, at Amerika ikke vil gå til de yderste gerninger i denne de hårde ords politik. Der trækkes tropper hjem fra Korea. U. S. A.s flåde ved Formosa hindrer nok Mao i at sejle over til øen, men hindrer sandelig også Chiang-Kai-Shek i at begå dumheder på fastlandet. Og kongressen ville ikke gå med til at sende tropper til Indokina. Man var blevet klar over, at Kina er stærkere, end man troede ved Koreakrigens begyndelse, og er blevet endnu stærkere efter Indokina-sitstanden. Samtidig har man også fået et tydeligt indtryk af, at England og Amerikas andre venner ikke vil ind i nogen uovervejede konflikt. Amerikas udenrigspolitik kan nok have et krigerisk fremtoningspræg, men hensigterne synes alligevel fredelige. Den uforsonlige holdning skyldes mere hensynet til folkestemningen end ønsket om krig med kommunisterne.

Faren ved den uforsonlige politik ligger i, at en eller anden taber hovedet under en eller anden af de talrige affære. Men i selve dette, at det trods mange anledninger, ikke er sket endnu, ligger en stor beroligelse og en understregning af, at man ikke bevidst styrer mod en krig. Man må så nære den videre forhåbning, at Amerika med tiden ligesom Vesteuropa ser at indrette sig på at få skabt den forbindelse, det er muligt, med den kommunistiske trediedel af verden. Foreløbig har man lettet lidt ved de stramme betingelser for handelen med østlandene.

Hvad så med vor indstilling overfor *Atlantpagten*? Mon den ikke kan gøres op ganske kort således, at et nordisk forsvarsforbund, som Knud Hansen nævner, ikke er en politisk mulighed under de forhold, vi magter at overskue i dag. I praksis kan det lades ude af betragtning. Knud Hansen ønskede for så vidt også hellere, at vi skulle stå så frit som muligt, hvilket vel må sige så neutralt som Sverige. Men nu kan det være godt nok at få den teoretisk størst mulige frihed. Alligevel forekommer det bedre at sikre det mål af frihed, vi nu engang har i et forbund med Amerika og Vesteuropa.

I sin bog »Fremtiden er allerede begyndt« giver *Robert Jungk* en blændende, spændende, men også rystende skildring af Amerika, af alt det, Knud Hansen frygter, og som vi alle må frygte. Men i bogens sidste kapitel fortæller forfatteren om det andet Amerika. Han træffer det i Princeton universitetet, hvor *Einstein* arbejder og *Niels Bohr* kommer som en

hyppig gæst. En medarbejder skildrer det som »et sted, hvor lærde fra forskellige lande kommer sammen, lærer af hinanden, tænker ærligt og lever i en atmosfære af virkelig frihed«. Man fryder sig over udtalelsen, men fnyser i næste øjeblik ved at tænke på, at manden, der fremsatte den, var — Oppenheimer. Den fare, det frie Princeton universitet udsættes for, skildrer en anden medarbejder ved det således: »vi videnskabsmænd var apostle og er blevet biskopper . . . vi har sluttet pagt med dem, der har magten, og vi har ladet os bruge af den. Videnskabens rene evangelium, der ikke vil andet end sandhed, glider bort«.

Men — endnu en medarbejder citeres, og trods alt det frygtelige i bogen lader Jungk den klinge ud i netop denne forskers udtalelse. Ifølge den er alt det af teknisk art, der bygges op i Amerika og andetsteds, altså alt det, vi frygter virkningerne af, grundlagt på ideer, som allerede er gamle. »Der må findes nye og sande tanker til brug for i morgen. Jeg håber, at meget af det fødes ude hos os. Og vi er jo, Gud være lovet, ikke det eneste sted i verden, hvor der bliver arbejdet skabende. — De mener altså, at fremtiden ikke simpelthen bare vil overgå den rædselsfulde og betrængte nutid, vi lever i? spørger Jungk. Nej, sagde atomforskeren, — De har trods alt lov at håbe.«

Skal vi frygte Amerika? spurgte Knud Hansen. Ja, vi har noget at frygte af Amerika, måske mere end vi ved. Men selv med viden om dets fejl, vælger jeg alligevel Amerika fremfor Rusland, og andet valg end mellem Amerika og Rusland har vi i virkeligheden ikke.

J. H. Monrad.

Foredrag ved vort efterårsmøde. Her efter talerens manuskript.

VUGGEVISE

(Mor synger)

Arvid Andersen

PIANO

p dolce

Nu skal Lil-len so - ve i sin var-me feng, lig - ge blødt og
 Luk de træt-te Øj - ne og fald trygt til Ro, Ver-dens vil - de
 Al - le go - de Ga - ver gem-mer jeg til dig, mens du slum - rer
 Maa du gro og blom - stre smukt paa Li - vets Sti, skal en - gang du

p dolce

rit. *a tempo*

drem - me som paa Blom - ster - eng.)
 Før - den rø - rer ej os to.)
 sødt og til - lids - fuldt hos mig.)
 syn - ge den - ne Me - lo - di:)

Sov, min e - gen lil - le Skat,

rit. *a tempo*

cresc. *dim e rit.*

sov dig sund med Smil om Mun - al - le Sol - skins - on - sker føl - ge dig i Nat!

Arvid Andersen

cresc. *dim e rit.*

Graham Greene

Englands største nulevende digter.

Vi kan lære mange ting af Graham Greene. For det første, at kunsten ikke altid er for en lille udsøgt flok; for det andet, at underholdende litteratur ikke behøver at være løgn; og for det tredje, at den lille mand ofte til syvende og sidst er større end den store.

I de senere år er det i hvert fald herhjemme gået sådan, at der er opstået et større og større svælg mellem kunsten og menigmand. For de fleste af os er f. eks. den moderne malerkunst et lukket land, hvortil kun nogle få udvalgte har pas. Det samme kan siges om en stor del af vor unge lyrik. Den bliver kun læst af en meget lille del af den danske befolkning. Det er muligt, at malerne og digterne engang i fremtiden vil få et langt større publikum i tale. Det kan vi ikke sige noget om i dag. Afgørende er det blot, at ord ikke kan blive død, så længe ingen hører det. Måske har vore unge digtere gået for meget i skole hos Lorca og Kafka og for lidt hos Graham Greene.

Der er for mig ingen tvivl om, at der består et vist slægtskab mellem Lorca og Graham Greene og et nært slægtskab mellem Kafka og Graham Greene. De ved alle tre, at død og dom venter om det næste gadehjørne. De ved, det vrimler med øgler både i og uden for os. Der er mange flere ting, de er enige om, ligesom de naturligvis vil være uenige om mangt og meget. Men den afgørende forskel, set fra een synsvinkel er denne, at mens Lorca og navnlig Kafka skrev for sig selv, skriver Graham Greene for et publikum. Vi kunne måske sige, at mens Kafka under angstens tryk søgte den kølige ensomhed, søger Graham Greene sin næste. Det hænger sammen med den grundforskel, der ligger i deres syn eller oplevelse. Kafka har tydeligere end de fleste erkendt vor skyld og deraf følgende angst. Han oplevede langfredag og døde. Men Graham har oplevet hele påsken også påskemorgen.

Kafka havde sådan set kun dårlige nyheder at bringe, derfor talte han

lavmælt og utydeligt. Hørte nogen ham, var det godt; hørte ingen ham, var det endnu bedre. Helt anderledes med Graham Greene. Han har set angsten som Kafka, og han har tegnet den lige så intens. Men havde han kun haft skyld og angst at skrive om og på, var han måske forblevet stum eller hviskende som Kafka; men han har en positiv oplevelse at bringe videre, og det er ham langt fra ligegyldigt, om folk får del i denne oplevelse eller ej. Netop fordi han vil høres, giver hans bøger genlyd af revolverskud og sireners hulen, af vilde angstskrig og bremsers hvinen. Alt dette er egentlig blot talerens klap i hænderne for at få ro til at sige et par ord. Billedet er ikke godt, for man kan let udlede deraf, at Graham Greene spiller på effekterne uden at tage det så nøje med deres organiske placering. Sådan er det ikke, der er ikke et revolverskud for meget i hans bøger, ja, der løsnes ikke et skud, uden det står i den mest intime sammenhæng med bogens hele. Sagen er den, at Graham Greene taler i det brede folks sprog, hvilket vil sige filmens dramatiske sprog, akkurat som Paulus benyttede sig af tidens og stedets sprog, da han talte i Athen. De er begge enige om, at det ikke er nok at få det sagt. Det gælder om at sige det, så det bliver hørt. Nogle af vore unge digtere kunne have godt af at gå til Graham Greene og lære, at et digterværk ikke behøver at tabe i værdi, selvom digteren skriver med publikum for øje. Er radiatoromanen, Løgneren, ikke netop et vidnesbyrd herom? Vi har jo imidlertid digtere, der i lighed med Kafka kommer med dårlige nyheder, og i sådanne tilfælde er det vel naturligt, at de ikke har energi eller tilstrækkelig tro på sig selv til at klare stemmen med et par kraftige hark.

Graham Greene derimod har harket af, inden han begynder at fortælle. Det er nødvendigt, for der er meget, der skal siges, og alle skal helst høre det.

Han starter altid samme sted som Kafka, nemlig ved det lille menneske, der står over for jernhårde magter. Det lille menneske, der er færdig at gøre bukserne våde af skræk. Indledningen til »Brighton Rock« er karakteristisk: Hale vidste, de havde i sinde at myrde ham, inden han havde været tre timer i Brighton. — Her er grundtonen slået an: skrækken for det uafvendelige. I det hele taget er Graham Greenes bøger fyldt med personer, der er bange. — Der findes i almindelighed ikke helte hos Greene, sådan som vi har været vant til det fra andre underholdningsromaner, men selvfølgelig er nogle personer tegnet med større sympati end andre, og det mærkelige er, at det ofte er det ringe menneske, der tiltaler os mest. Hos Graham Greene kan vi lære, at al heltedyrkelse er løgn, for

det første: fordi selv den største helt ikke er fuldkommen, og for det andet: fordi al den dyrkelse af det værdige tilslører dette enkle bud: at vi skal elske vor næste, hvad enten han er værdig til vor kærlighed eller ikke. — Hovedpersonen i »200 £ er prisen« hedder Raven og er professionel morder med et hæsligt hareskår. Han hører til den slags mennesker, man ikke bryder sig om at få ind i sin pæne stue. Men Graham Greene viser os, at han mere end nogen anden trænger til varme. Det er jo alene al den kulde, der er strømmet imod ham på grund af hans hareskår, der er årsagen til hans forhærdelse. Han bliver som forvandlet, da han møder den rene kærlighed.

Kærlighed er et af hovedordene i Graham Greenes digtning. Hvor alt andet kæmper forgæves, sejrer kærligheden. — Gennem hele sit liv har Andrews kæmpet imod det krysteragtige i sig selv, og altid er han gået ud af kampen med et nederlag. Han møder da helt tilfældigt en pige, som elsker ham — måske netop på grund af det krysteragtige, og da har han overvundet krysteren i sig. (En kryster). Det lyder meget banalt, når en hel bog skal skæres ned til et par linier. Ikke desto mindre *har* Graham Greene skildret kærlighedens magt for os, så vi ser, den er virkelig.

Under krigen skrev han en bog, han kaldte »Skrækkens ministerium«, og man kan alene af titelen fornemme noget af den paniske stemning, der slår os i møde fra hvert af bogens blade. Men det er fortrinsvis regulær skræk, der her er tale om, skræk og rædsel for noget farligt og uoverskueligt. Det er en skræk, som vi møder i enhver gyserroman, og derfor er der ingen særlig grund til at hæfte sig alt for længe ved den. Graham Greene bliver først virkelig stor, når han beskæftiger sig med den specielle form for skræk, som Kierkegaard kalder angst. Her er det, han viser, hvilken blændende kunstner, han i virkeligheden er. Det er nemlig ingen sag at skrive gysere, for gysset er i sig selv noget dramatisk og spændende; dybest set er det endda noget, vi drages mod. Angsten derimod er komplet udramatisk, og vi frastødes af den. Vi kunne derfor vente, at Graham Greene blev søvndyssende, når han forlader skrækken for at vise os angsten, og så går det helt anderledes. — »Sagens kerne« handler om et ulykkeligt ægteskab, men den handler fra først til sidst om angst. Scobie er egentlig ikke bange for noget som helst, men han ligger ustandseligt under for angsten. Angsten har altid sit udspring og sin årsag i mennesket. Den strømmer gennem Scobies sjæl som en ulidelig kvalme, der ikke under ham ro. Han mener selv, at årsagen til hans angst må søges i det faktum, at han er ude af stand til at give sin kone den kærlighed, hun

fortjener. Han har kun delvis ret, for angsten var sikkert opstået i ham, selvom han havde levet i et harmonisk og lykkeligt ægteskab. Angst opstår nemlig som resultat af en sammenligning mellem det, et menneske er, og det, et menneske burde være i følge dets guddommelige bestemmelse. Kun der, hvor de to billeder dækker hinanden udebliver angsten; og hvor tit sker det?

Scobie er en stor synder, og han nærer ingen falske illusioner om sig selv. Han ved, han har overtrådt budene på stribe. Men det eneste bud, han virkelig regner, er budet om kærlighed til næsten. Og synderen Scobie ender sine dage med at øve en stordåd. For at hjælpe sin kone begår han selvmord, hvilket for den katolik, Scobie er, må stå som den største af alle synder. Den synd, der ikke findes tilgivelse for. Han sælger med andre ord sin salighed for at opfylde kærlighedsbudet.

Sådan viser Graham Greene os, at Gud er stor nok til at lade selv de usleste sprede noget af sin himmels lys her på jorden.

Graham Greene kan skrive en spændende roman; det kan mange kriminalromanforfattere også. Han kan holde en god prædiken; det er der også præster, der kan. Men skrive en spændende roman og holde en god prædiken til een og samme tid, det kan kun GRAHAM GREENE.

Boye Jensen.

En glædelig jul ønsker vi alle vore venner.

Kirstine, Lisbeth, Ruth og Boye.

Musikken i vor tid

MUSIKKEN som kunst er i vore dage i højere grad end nogensinde tidligere i historien blevet folkets ejendom. Fra middelalderens kirkemusik over renaissancens og klassikens dyrkelse af en forfinet musernes kunst i de fyrstelige saloner til den omvæltning af samfundsforholdene, der fandt sted med den franske revolution, hvor borgerne rykkede frem og overtog de ledende pladser både inden for det politiske og det kulturelle liv, går der en naturlig udviklingslinie frem til forholdene i dag.

At menigmand i vor tid har fået et mere personligt forhold til musikken, skyldes ikke mindst det store oplysningsarbejde, der udøves gennem folkemusikskoler, studiekredse, kurser etc., og det må netop være en af kunstens funktioner at få kontakt med menneskene og gennem det åndsindhold, som uvægerligt må findes i al stor kunst, at virke befrugtende på den menneskelige udvikling, en anskuelse, som komponisten Rudolph Simonsen gør sig til talsmand for i sin smukke og kloge bog »Sub specie æternitatis« — Under evighedens synsvinkel — hvor han skriver, at »det menneskelige må findes i al kunst, skabt af mennesker og for mennesker«.

Det er netop dette levende forhold til musikken, som er en forudsætning for, at man kan opleve den *som kunst* med alt, hvad dette begreb indeholder af udefinert sandhed. Derfor er det også en misforståelse, når man taler om »kunst og virkelighed«, som om disse begreber var modsætninger. Kunst *er* virkelighed, og en virkelighed, som vi har brug for i vort menneskelige liv.

Jeg skal ikke komme med en opremsning af fraser om menneskets berigelse ved at beskæftige sig med kunst, i dette tilfælde musik, men blot konstatere dette som et faktum. Netop derfor er det en glædelig udvikling, der i henhold til det ovennævnte har fundet sted, og som set over en årrække vil betyde, at mange mennesker vil finde ind til den virkelighed, der ligger i musikkens kunst.

Forholdet er imidlertid noget anderledes, når talen er om den nyere tids musik; her glipper forståelsen, og langt de fleste mennesker står absolut fremmede over for vore dages tonekunst. Og dog er denne musik skrevet af mennesker fra vor tid og — for at vende tilbage til Rudolph Simonsens ord — for mennesket af i dag. Men denne musik betragtes blot som hæsleg og skurrende, uden harmoni og form. Her glipper det levende forhold til kunsten, og den bliver blot en — måske interessant — videnskabelig eksperimenteren af en lille kreds af »intellektuelle«.

Naturligvis har samtiden gennem næsten hele musikhistorien klaget over det uskønne i den moderne musik; en komponist som Mendelsohn, hvis musik vi i dag opfatter som næsten over al måde glat, blev i sin tid anklaget for at være »sær«; og det samme var tilfældet for både Mozart og Beethoven, mens eftertiden har ydet dem fuld retfærdighed, og det samme kunne jo udmærket være tilfældet for vor tids komponister, at de så at sige er forud for deres tid. Men en sådan forklaring er ikke fyldestgørende, når vi er inde på at få et dybere og levende forhold til kunsten og opfatte den som en værdi for os, som vi skal bruge i vort daglige liv.

Derfor skal jeg i det efterfølgende søge at klargøre de linier, som fører udviklingen frem fra den »anerkendte« musik til vore dages tonekunst.

Man kan — groft taget — skelne mellem to åndsretninger inden for musikken, når denne betragtes uafhængigt af tidsperioderne, nemlig en subjektiv og en objektiv, og det ligger i den romantiske kunsts natur — og dermed også i den tidsperiode i musikhistorien, vi kalder for romantikken — at den er subjektiv, det vil sige inadvendt, og søger at give udtryk for de følelser og tanker, der beskæftiger den skabende kunstner.

Men omkring 1920 havde musikkens romantiske periode — noget senere end litteraturens — udspillet sin rolle. Der satte en stilændring ind, og baggrunden for denne omvurdering af tingene har komponisten Peder Gram sikkert tegnet rigtigt i sin nu tyve år gamle bog »Moderne musik«, hvor han skriver:

»Det er, som om den ulykke, den første verdenskrig var, fik ungdommen til at se med mistillid til de idealer, som de ældre svor til og ville opdrage dem til. De havde set, at den romantiske følelsesfuldhed, som prægede førkrigstidens kunstneriske og religiøse idealer, ikke formåede at udelukke en verdenskrigs barbarisme, og de dømt følelsesfuldheden, som ofte grænsede til sentimentalitet, som hykleri og åndelig forlorenhed og vågnede op på en jord, som de fandt præget af materielle krav,

BÉLA BARTOK

STRAVINSKIJ - tegnet af Picasso.

der voldte vanskeligheder nok til at fordre fuld opmærksomhed. Og de havde kun smil tilovers for forsøg på at begejstre dem for åndelige foreteelser, til hvilke de havde en dybt indgroet mistillid. — Og dette krav om nøgtern klarhed kom også til at præge musikken hos den yngste generation. Men i virkeligheden var grundtendensen oprindelig af negativ art, nemlig blot antiromantisk. Først i anden række søgte man at løse spørgsmålet om, hvad man skulle sætte i stedet for den romantiske musikstil.«

Dertil kommer yderligere, at den romantiske musiks udtryksmuligheder var ført ud i deres konsekvens og udnyttet til det yderste af senromantikens komponister som f. eks. Wagner og Liszt. Det er klart, at søger komponisten for enhver pris at give udtryk for sine følelser, må det mange gange ske på bekostning af værkets formale opbygning, og dette bevirkede, at senromantikken karakteriseredes af formopløsende tendenser. Men netop derfor måtte den nye tids komponister søge frem ad nye veje for deres kunst.

Den første tid efter bruddet med romantikken karakteriseredes af en

voldsom eksperimenteren. I første omgang fremkom en række værker i den såkaldte impressionistiske stil, hvor komponisterne arbejder uden egentlig form og melodi, men ud fra en række isolerede klanggrupper søger at fremkalde en vis stemning hos tilhørerne. Ligeledes søgte man at udarbejde nye tonesystemer, i første række blev den såkaldte atonalisme skabt af østrigeren Arnold Schönberg. I sin teori ophæver Schönberg forskellen mellem konsonans og dissonans og hævder principiel ligeberettigelse mellem skalaens tolv halvtoner. Derved udviskes toneartsforholdet, og musikken bliver »atonal«, d. v. s. uden toneart. Ud fra disse teorier skabte Arnold Schönberg en stærkt konstruktivt præget musik af næsten videnskabelig karakter.

Imidlertid viste hverken atonalismen eller impressionismen som stilarter vej fremover; der manglede stadigvæk frugtbringende impulser, der kunne føre musikken fra den megen eksperimenteren ind på en sund udviklingslinie.

Med den 1882 russiskfødte, nu amerikanske statsborger, Igor Stravinskij fremtrådte en personlighed, der i høj grad kom til at sætte præg på de næste årtiers udvikling. Stravinskij tager til en vis grad sit udgangspunkt i den folkeligt-primitive kunst i sit fødeland. Det giver hans musik en elementær, fascinerende virkning, fordi det i høj grad giver en rytmisk funktion, som yderligere udbyggedes i hans arbejde med balletten. Hans første store værker er netop balletter som for eksempel »Ildfuglen«, »Les Noces« og frem for alt »Le sacre du printemps«, som ligefrem vakte skandale ved sin fremkomst, men senere har fundet anerkendelse som et af hovedværkerne i vort århundredes musik. Stravinskij's musik karakteriseres af en vis motorisk energi, som præger den primitivt vedholdende gentagelse af en vis rytmisk figur, og heri genspejles også noget af den mekaniserende tendens, som den nye tid medførte som den stærkeste modvægt mod den romantiske og impressionistiske stemningsmusik.

Også den anden store personlighed i det tyvende århundredes musik, ungarenen Béla Bartók (f. 1882), tager sit udgangspunkt i folkemusikken. Bartók har indsamlet i tusindvis af ungarske, rumænske, slovakiske o. a. folkemelodier, som uafhængigt af den vesterlandske kultur har bevaret deres oprindelige særpræg, og udgivet bearbejdelser af disse folkemelodier. Dette arbejde har virket befrugtende på hans større værker, som låner deres rytmiske og melodiske egenart fra hidtil uudnyttede områder af folkemusikken. Også rent tonalt bygger hans musik på en pri-

mitivt-folkelig pentatonik (femtoneskala) og har således rødder langt tilbage i en folkelig kulturtradition.

Imidlertid er det jo ikke sådan, at alt i den nyere musik betegner et brud med den nærmeste fortid. Det er allerede påvist, hvorledes komponisterne søgte tilbage til det oprindelige i den karakteristiske folkemusik, men også med tidligere perioders musikliv træffer man et vist fællesskab. En udpræget forkærlighed for en polyfon (flerstemmig) skrivemåde, forbundet med den intense rytmik, angiver påvirkninger fra barokkens stormestre, frem for alle Bach, og melodikken henter mange gange sit særpræg i den kirketonale gregorianske koral, den ældste form for europæisk musik.

Dette forhold til traditionen, forbundet med en frigjorthed i indhold og form, giver netop den moderne musik sin vitalitet og sin hensynsløshed i søgningen efter udtryksmuligheder. Og har man først fået forståelsen for denne musiks særpræg, kan den i lige så høj grad som tidligere epokers stilarter give en værdier af rent kunstneriske oplevelser. Men det er utvivlsomt rigtigt, at man må anlægge en helt anden æstetisk vurdering af denne musik, for det er en musik, der vil andet og mere end blot og bar skønhed for enhver pris.

Den kommer os ved som mennesker.

Venlig hilsen

Knud Ernst Jensen.

Gallen-Kallela

En finsk maler.

ALDRIG har følelsen af samhørighed mellem de nordiske folk været så stærk som under sidste verdenskrig. Den fælles fare gjorde, at man med lethed så bort fra tidligere skel og i stedet erkendte nødvendigheden af at stå sammen om de kulturelle og nationale værdier. Et første praktisk udslag af denne erkendelse så man allerede i november 1939, da Rusland begyndte vinterkrigen med et angreb på Finland, Nordens yngste stat. Frivillige strømmede til fra de andre nordiske lande, og et stort humanitært hjælpearbejde blev sat i gang.

Efter denne stærke tilkendegivelse af, at Finland af det øvrige Norden føltes som en organisk del deraf, var det naturligt at vente, at en kulturel udveksling ville tage fart, når krigen var forbi. Men dette har vist sig ikke at slå til. Det er forbløffende, så lidt vi her i landet kender til finsk kunst og kultur, skønt dette Nordens grænseland mod øst på disse områder har nået et stade, der med sit særpræg og sin livskraft nok skulle kunne hævde sig og virke inspirerende også her. Grunden til denne mangel på interesse kan være mange. I nogen grad hænger den sikkert sammen med, at Finland med sin udsatte beliggenhed og spændte indre politiske forhold ikke i årene efter krigen har kunnet tage del i det øvrige Nordens praktiske samarbejde i politik og økonomi. Men dette forhold burde dog ikke resultere i, at også den kulturelle forbindelse blev afbrudt, især da ikke når Finlands vilje til en sådan er så stærk, som den er.

Ønsker man at sætte sig ind i og forstå noget af den finske kunsts og kulturs egenart, kan man næppe gøre det på en bedre måde end ved at beskæftige sig med maleren Axel Gallen-Kallela, der levede fra 1865 til 1934. Han var søn af en bankkasserer og blev født i Bjørneborg ude ved kysten, men snart flyttede familien ind i landet, da faderen blev lensmand i nærheden af Tavastehus. Dette fik overordentlig stor betydning for drengen, da han her i sit nye hjem fik lejlighed til at iagttage både

Joukohainens hævn.

de selvbevidste aristokratiske bønder med gammel bondekultur i ryggen og de fattige husmænd, som kun adskilte sig fra bønderne ved mindre iøjnefaldende klædedragt og ringere selvbevidsthed, — folketyper, hvis karakteristiske ansigtstræk, han i utallige tegninger har forevigtet, og i hvis levevis og kultur han siden kom til at se et ideal, som den fremrykkende civilisation truede med evig udsløttelse.

Mens han endnu boede her mødte han første gang den finske folkedigtning, som i hans manddom helt skulle komme til at bestemme hans kunst, tankegang og syn på det finske folk. En dag trådte en gammel mand ind ad døren og begyndte at fremsige nogle kvad, mens han rokkede frem og tilbage med hovedet og trampede takten i gulvet. Det var en af de gamle folkevisesangere, som på den tid endnu vandrede omkring på gårdene og på den måde udbredte den ældgamle folkedigtning. Helt forstod den vordende maler vel ikke, hvad det var for en rigdom, han her havde stiftet et første bekendtskab med, men da han senere lærte

Kalevala at kende, gik det op for ham, at her havde han den kilde til forståelse af sit folks karakter, som han havde savnet.

Kalevala — ordet er helligt for alle finner. Det er navnet på den store samling nationale heltekvad, som lægen Elias Lönnrot i begyndelsen af det 19. årh. havde indsamlet i afsidesliggende, isolerede egne, især i Karelen, hvor den gamle folkedigtning endnu levede på folkets læber. Den romantiske åndsretning, som på det tidspunkt var fremherskende i hele Europa, fik til følge, at folkeslagene vakttes til national selvbevidsthed. Således gik det også i Finland, hvor svensk sprog og kultur hidtil havde været enerådende, og hvor man egentlig ikke regnede med muligheden af at skabe en selvstændig finsk kultur, før Kalevala ved Lönnrots og hans hjælperes utrættelige energi blev samlet. Kvadene, der efterhånden kom til at danne en helhed, virkede som en åbenbaring på det finske folk. Her var beviset for, at der virkelig fandtes en ældgammel finsk kultur, her var der en kilde til inspiration for national litteratur og kunst, og det er næppe for meget sagt, at alt hvad der senere er frembragt på disse områder i Finland står i gæld til Kalevala. Samlingen er træffende blevet kaldt den finske kulturs selvstændighedserklæring, — og hvad mere er: heller ikke dens betydning for den politiske frigørelse fra fremmedherredømmet, som nåedes i 1918, kan undervurderes.

I første omgang var det dog overvejende litteraturen, Kalevala kom til at påvirke; ønsket om en billedlig fremstilling af dens heltes gerninger og liv var imidlertid levende i folket, men foreløbig savnedes en kunstner med tilstrækkeligt format til at løse opgaven. I Gallen-Kallela fandtes han, men først da han havde nået sine modne år, kunne han give sig i lag med det storslåede værk. Indtil da måtte han dygtiggøre sig, og man synes nu bagefter, at man gennem hele hans ungdom kan se en stadig forberedelse til det, der blev den betydeligste del af hans livsværk.

Efter nogle år på tegneskolen i Helsingfors og kunstakademiet i Paris vendte Gallen-Kallela tilbage til den finske ødemark, hvor han følte sig hjemme. Hans malerier og tegninger både fra parisertiden og den første periode efter hjemkomsten var rent naturalistiske, således som den førende moderetning dengang krævede det. Talrige tegninger fra disse år af karakteristiske ansigter fortæller om, hvordan han efter parisertiden har følt en stærk trang til at komme det finske almuoliv på nærmere hold, og mange malerier vidner om, hvorledes hans sans for det finske landskabs skønhed var blevet skærpet under det lange fravær. Længe varede det dog ikke, før denne naturalistiske malemåde ikke længere til-

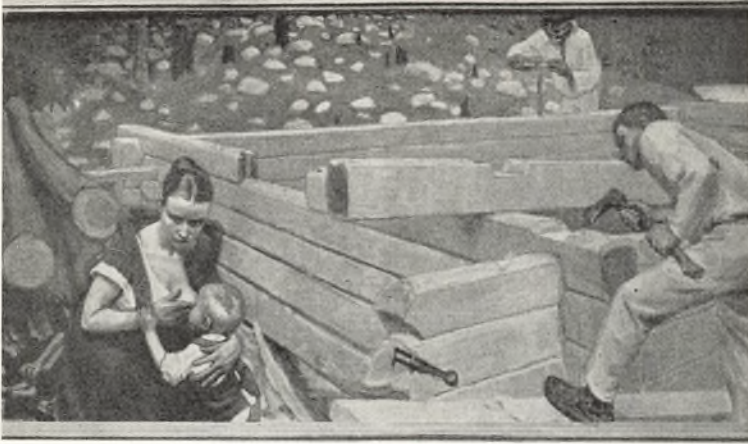
Lemminkäinenens moder.

fredsstillede ham. Han indså, at det at male tingene akkurat, som de så ud, ikke var nok. Skulle han gennem billedet give indtryk af atmosfæren over landskabet eller af et menneskes karakteregenskaber, skulle der mere til. Det var ikke nok at affotografere virkeligheden, rent bortset fra at denne fremstilling af tingene heller ikke i længden kunne tilfredsstille hans skabende fantasi. Derfor fulgte en periode, hvor han prøvede sig frem med en romantisk malemåde, men heller ikke den egnede sig til de mytiske billeder, han nu gav sig i lag med, dels fordi der endnu var for meget af en naturalist i ham, dels fordi han ikke i tilstrækkelig grad kunne få det overnaturlige frem.

På dette tidspunkt blev Gallen-Kallela klar over sin kaldelse til en billedlig fremstilling af Kalevalakvadene og klar over, at hans tidligere arbejder med motiv fra folkelivet kun havde været forstudier dertil, og samtidig indså han, at det, der skulle til, var en helt ny stil, en »ideel kunst«, som ved sit indhold kunne mane til en genoplivelse af fortidens høje idealer. Ganske vist var dette i pagt med det almindelige opbrud fra naturalismen henimod en symbolisme og impressionisme, der blev næret af dybere og oprindeligere kilder, men Gallen-Kallela skabte sig sin egen stil, som med sine stærke, klare farver gjorde et overvældende indtryk.

Planerne om en national kunst med motiver fra Kalevala blev en yderligere tilskyndelse til at trænge ned til oprindelige, hidtil ukendte lag i folkekarakteren, og de førte ham ud på lange rejser til egne, der endnu var uberørte af den civilisation, han kom til at se mere og mere skeptisk på. I dette arbejde var hans hustru ham en god støtte, og senere stod hun model til flere af hans nationalt-mytiske billeder.

Efter disse rejser fulgte en række år, som næsten udelukkende gik med arbejdet på Kalevalabillederne. De blev ikke bare illustrationer til kvadene, men snarere frie variationer over et givet tema. Om sit forhold til dem skriver Gallen-Kallela selv: »Jeg går ikke ud fra motivet (derfor frie afvigelser og urigtigheder), men fra min egen sindsstemning og det maleriske, som billederne foregøgler mig«, og han tilstår, at disse billeder mere giver udtryk for hans egen opfattelse af finsk mentalitet, end de er opstået ved studiet af Kalevala: »Disse billeder har fra min tidligste barndom været levende for mig. Kalevalasagnene har så at sige blot bekræftet dem og givet dem fastere form.« — Dette forhold er der imidlertid ikke grund til at bebrejde kunstneren; det er nærliggende at tro, at kunstværkerne på denne måde er blevet mere helstøbte og har større egenværdi, end hvis de blot havde været illustrationer. De gør et

Byggeriet.

stærkt indtryk også på den, der ikke har det mindste kendskab til sagnene. Her i årsskriftet er der gengivet to af Kalevalabillederne: Joukohainens hævn og Leminkäinens moder, begge fra et tidspunkt, da Gallen-Kallela helt beherskede sin stil. Desværre kan vi ikke se dem i farver, men det karakteristiske i linjeføringen, det stiliserede og forenkledede skulle kunne overleve reproduktionen.

Joukohainens hævn skildrer en hændelse i begyndelsen af Kalevala. Den gamle ærværdige sanger, Väinämöinen, har tiltusket sig Joukohainens trolovede og derefter forkastet hende. Det er det, Joukohainen nu vil hævne, da han ser ham nærme sig. Et træk, der tiltrækker sig opmærksomheden i denne romantisk-nationale kunst, er den måde, hvorpå naturen lever med i menneskenes lidenskaber. Hadets isvind hviner mod ansigterne, »havet og himlen er mørke som dødsvarsler. En hvid sne-stribe ved horisonten glimter som et lyn ud af hævnerens øje og giver derved indtryk af hele dramaets nærhed i denne scene, skønt kun dramaets ene person ses«, (Hahl). Den ængstelige moder søger forgæves at holde sønnens hånd tilbage fra det uhyggelige mord.

Lemminkäinens moder er vel Gallen-Kallelas berømteste billede. Lemminkäinen har villet skyde svanen på Tuonelas elv, floden mellem de levendes og de dødes rige, men en slange sprang op af vandet og huggede ham, hvorpå dødens søn skar liget i stykker. Moderen har bjerget det ind på bredden, nu sidder hun med hånden på hans bryst og venter på, at hjertet atter skal slå, mens hun i ophøjet lidelse spejder efter bien,

der skal komme med den livbringende balsam. »Billedets indhold er intensitet og selvopgivelse — hun har levet blot for dette ene øjeblikks fuldbyrdelse. Noget så skønt forundes det sjældent en kunstner at gentage«, (Hahl). Kunstneren var usædvanlig omhyggelig med dette billede, og især voldte det ham besvær at finde en passende model til moderens skikkelse. Til sidst stod hans egen moder for ham. »En kunstner anvender ofte hårde midler«, siger han selv, »mens jeg malede dette billede, forsøgte jeg med flid at få min moders ansigtsudtryk så smerteligt som muligt, og det opnåede jeg ved at tale om så sørgelige ting, at hun — så stærke nerver hun end havde — til slut brast i gråd. Og med eet var det nok. Nu er hun død, må hun forlade mig dette.«

Ved siden af Kalevalabillederne findes der i Gallen-Kallelas produktion en anden betydelig billedrække, malerier med motiver fra hans grunden over timelighed, død og forgængelighed. Disse billeder males ikke på lærred, men al fresco, d. v. s. udførtes med vandfarve på nypudset, våd murflade, på murene i et gravkammer, han havde fået til opgave at dekorere for en rigmand, der på denne måde ønskede at hædre sin døde datters minde. Disse fresker males ganske vist med en indre logisk sammenhæng, men lader sig udmærket betragte hver for sig. Et af de stærkest virkende er *Byggeriet*, fordi det med sin glade gule farve og den unge fars arbejdsglæde ved første øjekast giver et indtryk af stærk livsbekræftelse, men ved nærmere betragtning viser sig at være dybt pessimistisk; bagest i billedet skimter man døden, der allerede er i færd med at bore det nye hjem i stykker, og barnet ved moderens bryst viser sig at være 3—4 år gammelt; døden har allerede bortrevet et mindre barn, og den ældre broder må lindre sin dødsmerkede moders spændte bryst. Et andet stærkt virkende billede fra denne række er i al sin enkle monumentalitet *Stranden med kors*.

På sine ældre dage samlede Gallen-Kallela nogle erindringer, novelistiske brudstykker og meditationer over livets dybeste spørgsmål, og skønt han unægtelig er en større maler end skribent, blev det en læseværdig bog, som på mange punkter kan bidrage til større forståelse af hans kunst. Ind imellem findes der ganske vist partier, som man hellere havde set udeladt, som når han driver sin finske nationalfølelse op til et plan, der må virke forstemmende på en fremmed, og fabulerer om et Storfinsland med dele af Rusland underlagt, — eller som når han forfalder til nietzscheske overmennesketeorier, som jo kan være meget tiltrækkende for den, der i kraft af sin intelligens er sikker på at komme på den rigtige

Stranden med kors.

side af skellet, men som for andre vil være skæbnesvangre. Dette sidste må man dog ikke i for høj grad lade indvirke på sin bedømmelse af Gallen-Kallela som maler, især da ikke, fordi hans bog blev skrevet allerede i 1923, på hvilket tidspunkt han ikke kunne ane, hvilke frygtelige følger en sådan tankegang senere skulle få for hele Europa. — Det varigste indtryk, man får af bogen, er da også et helt andet, nemlig hans kærlighed til det oprindelige og dybt rodfæstede i Finlands folk, som han anså det for sin kunsts mål at højne til kalevalaheltenes idealer. »Alt eller intet, den bedste eller den sidste«, var bestandig hans motto, også for Finland som helhed. — Med sin egen livsførelse og frem for alt med sin kunst bidrog han selv til den høje stræben mod disse idealer. Den fremragende unge kunstkritiker, Niels Grustav Hahl, som allerede et par gange er blevet citeret i denne artikel, udtrykker det sådan: »Han skænkede Finlands folk en ny tillid til dets kulturelle kraft, han skabte en epoke med optimisme og tro på betydningen af sin virksomhed. Han kunne give illusionerne liv — illustrationerne, som var livets vand for et folk, som kæmpede for sin egenart i kulturen.« — Netop denne optimisme og tro på fremtiden er det, der i så rigt mål strømmer mod een ved mødet med finsk åndsliv, også i dag, og det er måske ikke mindst på dette punkt, vi her i landet kunne have gavn af en nærmere kulturel forbindelse med Finland.

En venlig hilsen sendes alle årsskriftets læsere.

Mads Bjørn Bjerre.

Septembermødet

VESTBIRK HØJSKOLE slog i slutningen af september (25.—28.) dagligstuedøren op for ca. 35 personer — så mange som nævnte dagligstue rummer — for at de, fra hver sin kant, skulle have lejlighed til at drøfte forskellige spørgsmål af fælles interesse med hinanden. »Fra hver sin kant« — ja, der var mange kanter! Rent bortset fra personernes forskellighed var der også forskel på erhvervene: foruden højskolefolk og præster var der forfattere, digtere, journalister, pædagoger o. s. v. En broget flok, hvoraf nogle for første gang satte deres ben på en højskole. Disse sidste så med ubehag oppe på væggene store billeder af Grundtvig og Kold stirre ud i rummet. De generede. De fyldte jo alt for meget. Men som dagene gik, generede de ikke mere. Der var til at være endogså på en højskole. Ja, der var faktisk godt at være.

Ganske vist gik dele af programmet i fisk. De to, der skulle have talt om nutidens poesi, udeblev. Men en højskolemand (Johs. Rosendahl) havde lykkeligvis et foredrag om Karen Blixen i inderlommen, og han fik så en kort frist til at gøre det en streg mere indviklet end det var — af hensyn til forsamlingen! Og Jens Kruuse blev i hast tilkaldt fra Århus for på lignende vis at udfylde en eftermiddag med sine tanker om poesien.

Askovforstanderen indledede mødet med en tale skrevet til højskoleelever. Højskolen skulle præsenteres i funktion. Om søndagen prædikede Richard Andersen, og prædikenen blev om aftenen diskuteret (Kirken i funktion!). Nogle foredrag (af professor Lomholt og lektor Diderichsen, Kiel) fortsatte den debat, som Martin A. Hansens »Leviathan« havde givet anledning til i serien »Mennesket i tiden«. En tale om kristendommen (Pastor Olesen Larsen) var så koncentreret i formen, at kun en enkelt deltager (en kvindelig) syntes at have grebet det enfoldige deri. En anden kvinde (Anna Sophie Seidelin) fortalte i 3 timer Dostojevskis »Idioten«, uden at nogen blev træt. Forfatteren Johan Johansen, hvis sprog viste sig

at være en malers, søgte i billedets form at nærme sig sit eget problem (se »Det danske Magasin«). Men først chefredaktør Erik Seidenfadens causeri om »Pressen og kulturstoffet« forløste den diskussion, der virkelig fyldte hele dagligstuen. Men den gav også anledning til en radiomands spørgsmål: om der ikke efterhånden var diskuteret nok i Danmark. Om man ikke i stedet skulle sætte sig til sammen at høre på noget, som *ikke* var beregnet på debat (og Anne Sophie Seidelins fortælling understøttede hans tanke).

Imidlertid var dagene dog vist ikke spildte. Man traf folk, man ikke før havde set eller hørt (men måske læst). Man fik luft for spørgsmål og protest. Man fik et virkelig frisk pust udefra — gennem en meget levende tysk deltager (der er nogen, der kan tænke dernede!). Folk fra land og by fik set hinanden an. »Information«s-folkene fik måske nogle forkerte forestillinger om deres læsere på landet revideret. Redaktøren af »Landet« fandt jordbund for sine bedste historier i *alle* kredse. Ja, anekdoterne forenede den sidste aften forsamlingen i en fornemmelse af, at man dog på et punkt talte samme sprog.

Sprogforvirringen i vores lille land er jo ellers stor. Men mødet var et forsøg på fra talernes side at meddele andre, hvad de arbejdede med, og fra lytternes side at trodse sprogforskellighederne og fange kærnen i det, der blev sagt. Sådanne forsøg kan vist ikke være forgæves. De 35 deltagere skylder i hvert fald værtsfolkene tak.

En af de 35.

Den sidste præst

UNDER denne titel vil jeg forsøge på at give nogle indtryk fra kulturstævnet på Vestbirk Højskole i dagene fra den 25. til den 28. september.

Først vil jeg nævne den glæde som det var at opleve mødet, at træffe velmenende mennesker. Når de fremstillede deres anskuelser i foredrag, fik man, på een undtagelse nær, at høre, hvor megen livserfaring og evne til at belyse denne, der findes i vore kulturkredse. Hvorfor den lige omtalte *undtagelse*, den eneste mand for hvem foredraget ikke lykkedes, var den der gjorde det stærkeste indtryk på mig; også var den der kom til at oplyse mest om baggrunden for kulturstævnet: tiden åndelige vildrede, det vil jeg prøve at klargøre — selvom jeg helst holdt mig til den muntre, den i ordets bedste forstand selskabelige side ved stævnet.

Flere af deltagerne så hen til det foredrag, som ikke lykkedes, med forventning om at afgørende ting ville blive sagt, sådan at en vending i drøftelserne ville indfinde sig; ved en vending i drøftelserne forstod man at en større lidenskab ville springe frem, et slags opgør, sammenstød, som måske kunne rokke ved mødeordenen, men netop derved blotte sandheder med skelsættende virkninger. Det er ikke udelukket, at foredragsholderen selv ventede sådanne virkninger af sit indlæg, i hvert fald må han have haft den hensigt at få sagt noget meget udtømmende om sine standpunkter, jeg husker ham efter foredraget, omgivet af en utilpas og desorienteret forsamling — han selv var naturligvis dårlig til mode og røbede, at hans kone havde spået ham uheld. Hundrede timers arbejde var nedlagt i hans manuskript, sagde han, og derfor ville han kræve en større alvor og omhu af sine tilhørere, når de tog stilling til hans meninger; han kom med denne bemærkning efter at to eller tre af de tilstedeværende, ret kort, havde afvist hans foredrag som uforståeligt og menneskefjendsk. —

De bærende temaer på kulturstævnet var opgivet at være: videnskaben,

To af stævnets deltagere, Kaj Tanning og Ole Wivel, nyder et hårdt tiltrængt frikvarter.

mennesket og kristendommen (eksistentialismen). På stævnets første aften, i forstander Bjerres dagligstue, talte lederen af højskolen i Askov, Knud Hansen, om »humor og fanatisme«, det vil sige, han ville på sin vis oplyse om mennesket, det menneskelige. En lignende opgave havde professor Esbern Lomholt stillet sig som »positivist« — han var udpeget til at agere i positivistens rolle af indbyderne — i sit foredrag den følgende dag; før ham, om formiddagen, talte Børge Diderichsen, med eftertrykket lagt på det teologiske; han udtrykte sig med roligt overlæg og med en mediterende energi, som gav hans indlæg en særstilling. Samme dags aften kom så foredraget, som ikke lykkedes.

Denne sidste forelæsning, og Børge Diderichsens, henholdt sig til en problematik, som, efter hvad man sagde, på det nærmeste var afledet af Martin A. Hansens pjece i sin tid, hans skrift »Leviathan«. Under mottoet: »Berolige dig, digter« skrev Paul Diderichsen, H. V. Brøndsted og Povl Bagge om, og vel også imod, »Leviathan«; det samme påtog tidehvervspræsten, Olesen-Larsen, sig — manden der ikke havde held med sit foredrag.

Man påhørte altså en kredsbetonet problematik i de to teologers forelæsninger, en kredsbetonet og en fagbetonet problematik; de bestræbte sig ikke, mere umiddelbart, på at læse i tidens kaos, de løftede ikke sammenhænge, et billede, ud deraf; det her sagte er snarere ment som en karakteristik end som en anke. Der vil nødvendigvis altid være kredse, i hvilke bestemte spørgsmål er særlig levende og får en farvning, en udvikling, som udenforstående først må kende og lære at vurdere, inden de kan få det rette tag på kredsens begrebsbrug. Dog var det mit indtryk — og min opgave er at fortælle om indtryk fra kulturstævnet, ikke at referere det — at den kreds eller de kredse, jeg traf på Vestbirk Højskole, tillige på en ejendommelig måde var familieprægede — jeg mener, man lyttede ligesom til et familieråd, sad inden fire vægge. Her rører jeg ved mit væsentligste indtryk: hvad man sagde til hinanden var godt, skarp-sindigt, alvorligt, betydningsfuldt, men det vedkom mest de forsamlede familiemedlemmer; man kunne måske befrugte hinanden, stive hinanden af, med det man sagde, men det ville altsammen blive i familien.

Det ville være galt ikke an at anføre, at sammenkomsten med god hensigt var arrangeret som et dagligstuemøde; men andre ord, hensigten var at man skulle være tvangfri, ubebyrdet af højtidelighed, selvom anledningen til mødet i og for sig var højtidelig nok, nemlig tidens, verdens, menneskets ulykke. Indbyderne og de fleste indbudte har sikkert følt, at møder og drøftelsen gør det ikke mere. Alle liner er ligesom løbet ud. For eksempel: den idé — om man kan bruge det udtryk — som højskolen er oprundet af, har haft sin tid, og det har mange andre af vore overleverede ideer — det er ligesom alt omkring os har haft sin tid, og vi selv med: »vi har haft vores tid«. Med en afmagtsfølelse, som kan bortrydde dårlig forbeholdenhed og virke fremmede på beskedenheden, længes man efter at se og tale med hinanden, men er tillige skeptiske overfor nytten af at mødes; jeg tror nok kulturstævnet havde den undertone.

Deltagerne var indstillet på at føre sig med beskedenhed. Situationsfølelsen ledte dem til mådehold og dæmpethed. Med denne deres uklare situationsfornemmelse var deltagerne indenfor tidens virkelighed. Den nølen med at lægge kræfterne i, som uomtvisteligt prægede møderne og ydede sit til indtrykket af familieråd; til indtrykket af velopdragne slægtninge, som strengt taget *havde* fået talt ud med hinanden, forlængst, netop i den nølen, dæmrede tillige erkendelsen af tiden, af vor efterkrigstid. Naturligvis var en anelig part af de forsamlede gamle kendinge for hinanden, og højskolelærerne, eller folk som var fortrolige med højskolen,

var ikke i mindretal blandt dem, der tog til orde. Desuden sad man jo på en højskole, i forstanderens dagligstue som sagt; det måtte komme til at gå lidt lidenskabsløst til, men, jeg vil blot understrege det værdifulde derved: *tiden* meldte sig i sin *virkelighed* i kredsens tilbageholdne optræden. Måske anede man, at »tidens problematik« efterhånden overstiger vore menneskelige evner, ligesom truer vort format. Det lader sig ikke længere gøre bare at gå frem med overbevisning. Eksisterede der en Grundtvig nu, hvor svært ville han ikke have ved at finde troen på Danmarks enestående lykke og på menneskehedens anlæg for det højbårne? Og kommer der mon nogensinde en Grundtvig igen?

Et sådant spørgsmål må dog, synes man, før eller senere *ramme* en højskolemand i hjertekulen, så han glemmer sit ideologiske og økonomiske bogholderi, drives over i ny og åben forskning.

Tanker i denne retning kan jo have beskæftiget forsamlingen i det skjulte, men hvormed alting er: tidens virkelighed var til stede i den tilbagetrukne almene stemning. Mere eller andet *nyt* var der ikke at notere. Skal man dømme efter hvad der skete, må man sige: den almene stemning

føder endnu ikke tanker. Man taler, ønsker og argumenterer som man har gjort det i umindelige tider. —

Een mand var udenfor tiden og udenfor den skjulte almenfølelse, der bragte mødet i stand. Han påtog sig, ene mand, at sætte tiden stolen for døren. Det var som om han havde levet tyve, tredive år i celle. Tredive år? Nej, både halvtreds, hundrede år. Han var, som argumentator, uden personligt liv, forsåvidt en udødelig.

Forsamlingen vendte ham ryggen. Der skete ham hans ret — og dog. Da en af hans modsigere ligesom knipsede ham på næsen ved at udtale: »Vi har været vidner til et udbrud af sober galskab«, så syntes i hvert fald jeg, at det var en utilbørlig nedsættelse af den aldrende tidehvervspræst.

Manden, der argumenterede hen over hovederne på os, henover tidens og tidernes hovede, var jo præst. Man burde have hyldet ham, fordi han i så ægte grad var præst. Der er ikke mange tilbage, som er ægte i deres stand og beskæftigelse. Man vendte noget ægte ryggen som uforståeligt og menneskefjendsk.

Tidehvervspræsten ville bestemme det menneskelige liv i dets forhold til Gud eller ånden. Ved hjælp af omhyggeligt sammenlagte begreber ønskede han at kortlægge dette forhold, at karakterisere det i dets uafhængighed af slet metafysik, slet videnskab, blødagtig og umoden snak om næstekærlighed og fælles ansvar. I skarpe rids ville han give sine tilhørere en forestilling om troens suverænitæt og plads i »dette liv«, livet på jorden.

Troen efter hans sind var ikke følelsesbølger, noget der kastede den menneskelige tænkning tilbage og dermed det værdige i vor selvtilid, selve mennesket i os. Han var ingen søvngænger og sleskede ikke af et godt hjerte for sin menighed om tilgivelse og forsoning. Han var en mand, det vil sige, han arbejdede i sin tænkning, og han *gik imod*, imod det sløvede sind, der vil »hjælpes«, og han havde vel også i løbet af sit præsteliv gået imod meget i sit eget sind. Præsten af denne type har ikke så mange brødre idag, at de kan fylde sofaen i en dagligstue. Man burde have hyldet ham som den sidste præst.

Han sad ved bordenden i stuen på Vestbik Højskole med to stearinlys foran sig, et på hver side af manuskriptet, de hundrede timers arbejde. Af person var han uanselig, i mørkt tøj. Han stirrede frem over brillerne efter hver afgørende sætning, fastslog sætning efter sætning med et blik over brillerne og fik efterhånden rødme i kinderne.

Han befandt sig i Søren Kierkegaards verden. Kierkegaard var hans

ledestjerne, tværsover tider, universelle forvandlingsprocesser. I hvilken verden befandt hans tilhørere sig, hvorledes ville de formulere troen og deres tanker om menneske og folk? Hvad mente de om evangelierne — ja, hvad var egentlig deres livsanskuelse? Mente de noget sammenhængende om naturens, kunstens, menneskets, universets fænomener, og hvad kunne de se efter at have levet, ikke alene deres eget private liv, men i den skæbnesvangre oprevne nutid?

Man mødtes jo dog i den anledning. Forstander Knud Hansen udtalte sig i hovedsagen gennem citater fra århundredgammel lektüre. Bag lægen, professor Esbern Lomholts foredrag gemte den overbevisning sig, at det normale menneske i grunden altid er ens. Hos grækerne, for eksempel, kunne man finde konstateringer, som det lod sig gøre at lægge i munden på moderne eksistensiatister, han anerkendte for sit vedkommende ikke sondringer mellem eksistensialister, positivisme o. s. v. o. s. v.

Tidehvervspræsten slog dog til lyd for sin tro, sin livsfilosofi. Han bekendte kulør, direkte, koncentreret, bevægede sig i tanken og fægtede for at skaffe et standpunkt ørenlyd.

Desværre var det blevet uforståeligt. Tilhørerkredsen omkring den en-somme oplæser sank tilbage i sin tobaksrøg, mere og mere pint og rådvild. Tobaksrøgen ved disse møder var som en straf, en skæbnetåge, der hvirveledes frem som et svar fra det usynlige til dem, der ikke havde haft mod til at spørge ind i deres tid, til at spørge ind i sig selv og udrede den fornemmelse af tiden, som de bar på.

Præsten led nederlag. Der blev leet bag hans ryg. Men den erfaring gjorde han altså — han bar en erfaring hjem, en erfaring af den art, som kan føre et menneske frem til at erobre en tidssvarende og synskraftig samvittighed.

Johan Johansen.

Johan Johansen er en af de unge forfattere og kritikere, som vi har lov til at vente os meget af. Han har skrevet en række artikler om kunst og litteratur i danske og norske tidsskrifter og desuden sammenfattet sine markante synspunkter i bøgerne »Ved Lykke-Pers grav«, »Hverdagens enighed« og »På falderebet«.

Bjørnson og den danske folkehøjskole

GRUNDTVIGS frie syn på forholdet mellem menneskelighed og kristendom greb Bjørnson i de unge år. Han hørte første gang Grundtvig ved det nordiske studentermøde i Oslo 1851, og 1857 var han med til åbningsmødet på Marienlyst højskole, hvorom han fortæller, at Grundtvig muntert brummende tog del i sangen og holdt en mægtig tale. Det første kuld af højskolemænd havde han forbindelse med, og han befandt sig altid vel blandt danske højskolefolk. I Norge virkede han sammen med Herman Anker, Olav Arvesen, Christoffer Bruun og Kristoffer Janson for at virkeliggøre højskoletanken. Gennem mere end et slægtled blev han højskolernes forsanger, ligesom hans fortællinger blev modtaget med begejstring i danske højskolekredse. Det store digt Arnljot Gelline tilengede han Nordens folkehøjskoler med tak og lykønskning.

I »Ude og Hjemme« fandt Aakjær 1881 et billede indrammet af en begejstret omtale af Bjørnson. Jeg så på dette billede med mine unge, næsten afguderisk tilbedende drengeøjne, skriver han mange år senere. Det var netop sådan, jeg havde ønsket, han måtte se ud. Og han var jo ingen afdød skygge, men et spillevende, stærkt og blodrigt menneske, der færdedes husvant blandt Norges fjelde. Artiklen var skrevet af Grønvald Nielsen, der malende skriver om den store digter, der »gik splitternøgen ind under fjeldfossen og tog styrtebad i sit fædrelands kraft og kulde for at hærde sine bjørnekræfter til ny, sund sang og vældige basketag for Norges frihed.«

Der havde været megen glæde over Bjørnsons digtning og folkelige virksomhed, hvorfor det var naturligt, han talte ved Grundtvigs jorderfærd. Men ved det påfølgende vennemøde dagen efter blev der stærkt røre om hans tale, da han opfordrede til at forandre signalerne over for Tyskland. I flere år derefter var han skilt fra de danske venner, og fra 1872 til 1878 var han ikke i Danmark. 1878 modtog han dog en adresse

fra en del grundtvigske folk, bl. a. F. E. Bojsen, P. Bojsen, Gedved, Jens Busk og Knud Thøgersen. De hilser Bjørnson som en af Nordens ypperste skjalde, hvis sange har beredt dem så stor glæde. Engang havde han talt ord, der »lød sårende for os«, men de udtrykker nu håb om, at han vil besøge Danmark. 1876 havde Frede Bojsen fra Møen og N. P. Madsen-Mygdal fra Vendsyssel bedt ham komme her ned og holde foredrag. Bjørnson var som bekendt en fremragende folketaler, hvorfor man forbavses over hans svar; hvori det hedder, at det er ham så modbydeligt at rejse og holde forelæsninger, at der skal en ydre vold som pengemangel til for at få ham af sted. Han afslår, selv om han indrømmer, at han lige har været på foredragsrejse i Norge, hvor han havde følelsen af at udrette noget, men han tilføjer: »Mit liv er det alligevel ikke at rejse og tale på denne måde. Uden dreven af nød havde jeg aldrig gjort det.«

I nogle år kom han på Vonheim folkehøjskole hos Christoffer Bruun. Det var festlige timer for eleverne, når Bjørnson talte eller fortalte rejseminder, men 1879 brød han også med sine norske højskolevenner. Han havde ellers haft en god forståelse af, at højskolen er en forkyndelse af liv til liv. »Hvis lærerne tror, at det er for at blive ungdomsopdragere, Gud har tændt menneskegnisten i ham og lånt den hylster,« har han sagt, »så er det hans dyre pligt af al sin sjæls hengivelse at forkynde for de unge — og Gud trøste ham så, om han ikke lægger hele sin personlighed ind.«

1887 kastede Bjørnson sig ind i sædelighedsfejden med foredraget »engifte eller mangelgifte«, som han holdt mange steder i Danmark, og alle vegne var der stor tilstrømning til møderne. Fra Paris skrev han til Otto Borchenius, inden foredragsrejsen begynder: »At tale er det værste jeg ved på jorden, med undtagelse af at gøre det for betaling. Jeg har trang til at sige min mening, men talende privat og i skrift; det er helvede! Men bums ind i det!« Han vil begynde i Askov, og han tilbyder at tale gratis på de højskoler, der ligger på hans rute.

H. P. Hanssen, den senere så kendte sønderjyske høvding, var den vinterelev på Askov højskole, og han har skildret Bjørnsons besøg i følgende ord, der vidner om hans betagelse af den store digter: På Askov, Flors højskole, oplivedes hans varme interesse og dybe medfølelse med sønderjyderne, som han da havde været langt borte fra i en halv snes år.

Fos os, som dengang sad på højskolens bænke, var Bjørnsons tilbagevenden til hans ungdomskærlighed: folkehøjskolen en fest. Vi havde ikke trådt vore børnesko, da »signalfejden« førtes, og var upåvirkede af al

den bitterhed, harme og sorg, som den havde vakt i grundtvigske kredse. Men vi elskede Bjørnson. Ingen dansk digter stod os så nær. Ingen var vi stærkere påvirket af. Hans fortællinger var for os, hvad Ingemanns historiske romaner havde været for Kold og hans samtidige. Man har betegnet hans stærkt idealiserede unge norske bondegutter og -jenter som »digterbønder«, »søndagsbønder«. Således så vi ikke på dem. For os var Synnøve og Thorbjørn, Arne og Eli Bøen, Øjvind og Margit, gode venner og kammerater, — det var jo i en tid, hvor N. J. Termansen, Mads Hansen og andre ligeså ideelle bønder færdedes iblandt os... Vi elskede Bjørnsons sange, lige fra de små dejlige kærlighedsviser: »Holder du af mig«, Aftnen er stille —«, »Hun Venilil hopped på lette fod« og de vemodfulde sange: »Nu tak for alt, ifra vi var små« og »Ingrid Sletten af Sillejord« til den herlige sang om hjemmet: »Jeg kører frem gennem strålefyd«. Vi sang vor ungdoms dybe længsler ud i »Undrer mig på, hvad jeg får at se«, og vor ungdomsfrejdighed i »Løft dit hoved, du raske gut!«. Vi fandt ikke bedre udtryk for vor trang og vilje til at værge og bygge vort land, end de ord, han lagde os på læber i sin fædrelandssang.«

Aakjær var elev på Askov den samme vinter, og han fortæller, at der gik ikke en dag, knap en skoletime, hvor ikke en af hans sange blev brugt som indledning og afslutning. Han mindes som en af de skønneste stunder i sit liv, da Bjørnson kom til Askov, hvor han blev modtaget af eleverne, der til Nutzhorns melodi modtog ham med den sang, han havde sendt fra Paris: »Takt, takt, pas på takten —«.

Til Bjørnsons 70-årige fødselsdag kom der hilsen fra over 30.000 danske, der i en adresse udtalte, at fra disse tusinder af navne vil en duft af sund og skov og muld slå dem i møde, og bag dem står den uoverskuelige række danske hjem, som digteren, taleren og først og sidst manden og mennesket Bjørnson har været med til at bygge og højne. 200 sønderjyder, som trods tysk politivagt festede for Bjørnson i V. Vedsted, sendte en varm hilsen og tak. Danske højskolelærere og -lærerinder sendte et smukt sølvfad med Arnljotskikkelsen, som Joachim Skovgaard var mester for. I den medfølgende adresse takkedes Bjørnson, fordi han med Arnljot Gelline for alles øjne gav folkehøjskolen håndslag og hermed den opmuntring og udmærkelse, som begyndere trænger til. »Siden har De talt vor sag både ude og hjemme. De har besøgt os på vore skoler, og De har fulgt vort arbejde med den venligste forståelse og deltagelse. Vi har længe vidst, at vi i Dem havde en oprigtig og trofast ven, men frem for nogen nulevende mand har De tillige været vor medhjælp. De-

res sange har lydt i vore skolestuer fra dag til dag, og ved dem vil Deres navn for bestandigt være knyttet til den nordiske folkehøjskole. Ingen sange synges af ungdommen med mere lyst, fordi ingen bedre fortolker dens længsler og håb, savn og forventninger. Men også Deres øvrige digtning er uundværlig for den ungdomsskole, hvis formål det blev, trods tidens rådende smagsretning, at opdrage en munter og mandig slægt. Ved dens kraftige naturlighed, sædelige renhed, og dens væld af harme og livsmod blev den en sundhedsbrønd i nordisk litteratur, hvortil vi trygt kunne føre de unge.«

Denne hilsen og gave glædede Bjørnson meget. Til Alfred Povlsen, Ryslinge, skrev han: »På folkehøjskolen har jeg levet mine bedste stunder; i det samfund er jeg mest mig selv den dag i dag.« Til præsten Johannes Clausen skrev han 1905: »Min kærlighed, regnet i stort, er de danske grundtvigianere; de varmer mig hver gang som intet andet folkefærd.« Til Jens Nørregaard, Testrup, havde han året før skrevet: det er blandt dere, jeg befinder mig bedst. Da han sidste gang besøgte Askov, sagde han i samklang dermed, at han aldrig havde befundet sig så godt noget sted som på højskolerne. Og kort før sin død i 1910 udrød han over for sine daværende venner: »Jeg længes tilbage til folkehøjskolen — her er så koldt mellem jer.«

Bjørnson elskede Danmark og den danske folkehøjskole. Mænd som Ludvig Schrøder og Baagø på Testrup beundrede han. Når den elskede digter kom på besøg og besteg højskolens talerstol, beredes der eleverne festlige stunder, som de aldrig glemte. Hans fortællinger berigede dem, hans sange blev som friske opsange, der gav lyst og mod til at leve.

Den danske højskoles taknemlighed mod den norske digter fik et meget smukt udtryk i et brev, som Helge Hostrup sendte ham dagen efter hans 70-års fødselsdag. Lad nogle linier af det stå som den tids ungdoms følelser over for den gamle digter: »Deres sange, hvor er de elsket her. De har været som faner, der smelde i luften over os... hvad skylder vi Dem ikke for en sang som: »Løft dit hoved —«. Havde De kun skrevet det digt, var vi i evig taknemlighedsgæld til Dem. Hvor har den styrket os, når forhåbningerne slog fejl, hvor har den lært os at tage fat påny.

Det er som jeg i dette øjeblik ser Dem gå i spidsen for et stort folketog, bærende Deres ho'de højt — og vi danske er med i flokken. Og så synger vi: »Fremad, fremad!« Og der er slet ingen tvivl om, at det går fremad, bare vi får lov at være med.«

Frode Aagaard.

Hilsener

FORSTANDER *Bjerre* har igen været så venlig at bede om en lille hilsen her fra Aarsbjerg. En sådan vil vi da gerne sende, men det kan også — på dette sene tidspunkt — kun blive en *lille* hilsen.

Der sker ellers stadig så meget hernede i grænselandet, især i Sydslesvig, som der var god grund til at delagtiggøre danske nordpå i. Det mest hårrejsende, der er præsteret der nede i det sidste år, er dog vist, at man ved en 5 % klausul i valgloven og flere andre kunster har udelukket de danske repræsentanter fra landdagen i Kiel, skønt de ved sidste valg havde over 42.000 stemmer eller 17 % af samtlige stemmer i landsdelen. I modsætning dertil har tyskerne i Nordslesvig en mand i det danske folketing for sine 9000 stemmer, eller godt 9 % i denne landsdel.

Det er en så åbenbar uret eller udemokratisk behandling af den sydslesvigske danskhed, som før eller senere må ændres, hvis tyskerne fortsat vil kalde sig et demokratisk folk. Men foreløbig har den heldigvis gjort sit til at vække til forståelse for danskhedens kår i Sydslesvig — og det kan nok tiltrænges.

For to år siden skrev jeg her i årsskriftet om de allersydligste danske, dem i »den forsømte trekant« syd for Sli og Danevirke, som trænger allermost til landsmænds midler og økonomisk støtte, da den danske stat, der ellers på så mange måder rutter med vore penge, intet yder til de danske skoler i dette område. Er der derfor nogen af læserne, der har lyst, evne og hjertelag til at være med i dette for alle danske så vigtige arbejde, så kan det bedst ske ved at melde sig til »*Slesvig-Ligaen*« (Falkonergaardsvvej 2, Kbhvn. V) eller »*Sydslesvigske Udvalg*« (St. Kongensgade 110, Kbhvn. K).

Vi ønsker Vestbirk Højskole en god fremtid til gavn for dansk ungdom. I dyre henseende har højskolerne jo nu gode kår med stor støtte fra

statens side. Men den omsiggribende materialisme og den lange soldatertid gør det vanskeligt for skolerne at få tag i de mange unge, især karlene. Vi håber, det må bedres ad åre, og at de bestræbelser, der nu igen gøres for at få tag i byernes og stationsbyernes ungdom, må lykkes, selv om det til at begynde med måske kun bliver til korte kursus på 2—3 uger i deres ferietid.

Desværre har vi nu i flere år været forhindrede i at komme til Vestbirk, og det er et savn for os, — især ville vi gerne med til elevjubilerne. Sidste gang var det desværre helt umuligt, da min kone på dette tidspunkt endnu ikke var kommet sig efter en svær sygdom og en stor operation. Men vi håber fremdeles på, at det må lykkes ad åre, så vi ikke helt skal tabe forbindelsen med gode venner og gamle elever.

Af og til har vi dog den glæde at se enkelte af jer her på Aarsbjerg, og hvis nogen af jer kommer til disse skønne egne ved Flensborg Fjord — eller til Sydslesvig, som alle danske bør besøge — så se endelig indenfor. Velkommen!

Nu sender vi alle årsskriftets læsere vore bedste ønsker for julen og det nye år. Det gælder selvfølgelig ikke mindst alle, der kender os personligt. I dag — advents-søndag — begynder et nyt kirkeår, »et Herrens nådeår«. Vi håber og ønsker for os alle, at det, som vi synger om det, må »bringe os glæde hver Herrens dag« og Guds fred i hverdagens travlhed!

Maren og Kristen Nørgaard.

Kære gamle elever.

I dag er det adventssøndag, en stille, festlig dag, hvor det lille første lys i adventskransen kommer og gør stuen så højtidsfuld, og tankerne vender sig mod det store, der snart kommer mod julen. —

I den halvmørke stue ved det lille lysskær glider tankerne også tilbage på det forsvundne kirke- og skoleår. — I taknemlighed mindes alle de gode dage, der blev os tildelt, og de mange rige oplevelser sammen med mennesker, jeg fik lov at møde på min vej.

Ikke nye og store ting er der at berette fra vævestuen, men vi har haft et godt arbejdsår med mere end fuldt hus, og det er vel i sig selv lige så meget at være glad og taknemlig for.

Der er dog en ting, jeg gerne vil nævne og fortælle lidt om, det er vor

lille udflugt til Svendborg og Taasinge rundt sidst i september lige før afslutningen på de 5 mdr. — Alle 24 piger var med, kun måtte vi savne Lis, der blev syg nogle dage før. — Turen som sådan var som de fleste andre ture med besøg på fabrikker, museer og historiske steder — belærende og fornøjelig — men den blev også noget mere, noget uforglemmeligt.

I ved alle, som jeg, hvor vi er glade for at synge nr. 770, Johannes Jørgensens dejlige aftensang. Og det faldt mig i tankerne, om vi på en eller anden måde kunne vise ham vor glæde og taknemlighed herfor. I al stilhed havde jeg forberedt pigerne på, hvad min tanke gik ud på, og de blev meget optaget af idéen og indøvede og lærte udenad 4 af Johannes Jørgensens små sange, men samtidig gjorde jeg dem opmærksomme på, at det hele måske kunne blive en skuffelse for os, for ingen kunne vide, hvordan udfaldet ville blive.

Lørdag aften ved 7-tiden holdt vor store bil på Tullebrinken ud for J. J.'s hus, og nu var det vel nok spændende, om vi fik lov at komme ind. Fru J. J., som lukkede op, mente først, det var for sent. J. J. var allerede gået ind i soveværelset, men da jeg sagde, vi så gerne ville synge en aftensang for ham, gik hun ind og spurgte ham, og jeg hørte hans milde stemme: »Ja, lad dem komme — lad dem komme« — og han kom ind og satte sig i sin store stol. Snart var alle pigerne deroppe, men turde knap gå frem i stuen. Så lød det: »Kom kun frem i jyske piger«.

Stående i en halvbue om vor fine, store, gamle digter sang vi først »Nu skinner sol i havet«, skrevet i 1894. Da vi var færdig, sagde han: »Det var smukt; jeg hører, I kan synge, — har jeg skrevet den, det husker jeg knap, — hvor står den?« — »I Højskolesangbogen«, sagde pigerne. »Nej jeg mener, i hvilken af mine værker?« — »I forårets evangelium«. — Ja, det er længe siden«, føjede han til. — Dernæst sang vi: »Forårshimlen er ren og blå« — også fra samme tid. Den havde han aldrig før hørt sunget og ville gerne vide, hvem der havde skrevet melodien, og vi fortalte, det var Harald Balslev. Derefter kom: »Nu længes alle skygger« — da var det morsomt at se, hvor han var med; han ligesom slog takt til og understregede pointen i hvert vers. Den er også skrevet i 1925. — Som den sidste og kæreste kom: »Imellem nattens stjerner, der står en stjerne klar«. Ved slutningen af sidste vers gjorde han en lille håndbevægelse; jeg tror ikke, pigerne lagde mærke til det, men han slog korsets tegn for dem — og idet han rejste sig af sin stol, sagde han som en tilføjelse til sangen: »Ja, det er rigtigt« — og fortsatte meget bevæget:

»Tak, fordi I kom og sang for mig; nu kan jeg mærke, det har været til glæde for andre, og det var derfor, jeg skrev«.

Af de ord og den hjertevarme, hvormed han gik rundt til hver enkelt elev og sagde tak, forstod vi, vor hensigt var nået.

Tak også fra mig, I kære sommerpiger — vi vil aldrig glemme det.

Glædelig jul og godt nytår ønskes alle gamle elever med tak for året, som svandt.

Kirsten og Ingeborg Mule Henningsen.

Kære venner!

Hermed en lille hilsen fra Ryslinge. — Det er jo nu ved at være længe siden, at vi forlod Vestbirk, men vi tænker ofte tilbage på årene der, og vi glemmer ikke de gode varige oplevelser, som vi havde der sammen med arbejdsfæller og elever — i foredragssal, skolestuer, under skolerejser og i hjemligt samvær. — Vi er desværre afskårne fra at kunne deltage i elevmøderne på Vestbirk, da skolen, vi nu er knyttet til, holder sine på nøjagtig samme dage. — Så også af den grund er vi glade for ad denne vej at kunne sende jer, der kender os, yngre som ældre, en hilsen.

Vi bor nu på tredje år i Ryslinge. For mig var stedet ikke nyt, eftersom det var her jeg begyndte som ung højskolelærer, og ialt var jeg her i godt og vel 6 år i trediverne. — Vi bebor en rummelig villa, hvor vi selv synes, vi har det pænt. Den ligger i nogen afstand fra skolens øvrige bygninger, men da den også rummer et par mindre skolestuer, hvor eleverne færdes dagen igennem, føler vi os ikke i nogen måde isolerede af den grund. Og så arbejder vi ellers på samme måde, som vi gjorde det i Vestbirk: Det alm. højskolearbejde og det musikalske får så nogenlunde ligeligt fordelt vores tid og kræfter. Og det mener vi fortsat, at der er god balance i.

Vi har i efteråret været fem uger i Italien, deraf den meste tid på Sicilien — en såre skøn og forfriskende oplevelse.

»God jul« til alle årsskriftets læsere —
jeres hengivne

Karen Margrethe og Sigfred Neermann.

Vi ønsker alle gamle elever en glædelig jul!

Familien Mariegaard.

Eleverne 1954-55

SOMMEREN 1954

Anna Andersen, Lifstrup, V. Nebel.
Grete Axelsen, »Skovgård«, Hals.
Frida B. Engelsen, Floustrup, Roslev.
Martine Dejgård Bjerre, »Dejgård«, Velling st.
Dagney Ebbesen, Smollerup, Stoholm.
Inger Egeberg, Tøving, Erslev, Mors.
Doris Frederiksen, »Englund«, Hals.
Rigmor Gad, »Ravnholt«, Frifelt.
Anna Gårdboe, Skals.
Herdis K. Gravesen, Kåstrup, Hillerslev.
Gerda Hjorth Hansen, Bred, Assens.
Kirsten Hansen, Langskov, Hadsten.
Bertha M. Hansen, Førslev, Haslev.
Doris Hermansen, Lynggård, Østerlars.
Margrethe Jensen, Skærlund, Brande.
Ingeborg N. Jensen, Voerladeg. skov, Skanderborg.
Ellen M. Jensen, Stubberup, Assens.
Lis Føge Jensen, Nybøllegård, Espe.
Louise Jensen, Friskmark, Gram.
Anna Johansen, Vemb.
Helga Johannesen, Selde, Roslev.
Marie B. Jespersen, Mjallerup, Løgstør.
Tove H. Kristensen, Linding, Sig.
Rita Laursen, Tobøl, Føvling.
Kirstine Mortensen, Lilballe, Bramdrupdam.
Ida Møller, Bjergby, Erslev, Mors.
Ingeborg Nielsen, Ugilt, Tårs.
Lydia Nielsen, Brede, Bredebro.
Karen Margr. Nissen, »Kjeldergård«, Christiansfeld.
Gunhild Nygård, Nørre Nissum.
Helene Ohrt, Dynt, Broager.
Gudrun Pedersen, Nim.
Anna Marie Petersen, Hjørpsted, Højer.
Valborg Petersen, Hjørpsted, Højer.
Gerda Skalkhøj, Bøvlingbjerg.
Gerda Smidt, »Lægård«, Sdr. Omme.
Magda Sørensen, Gyllingskov.
Maren Sørensen, Ryde, Vinderup.
Emma Thomsen, Rødding, Spøttrup.
Else Ventzel, Liseborg, Viborg.
Ruth Vium, Skalstrup, Vemb.

VINTEREN 1954-55

PIGER

Kirsten Christensen, Fogstrup, Them.
 Kirsten Ditlevsen, Vinkelvej 8, Strandhuse, Kolding.
 Anna M. Grønbæk, Sinding, Herning.
 Tove Helboe, Hesselballe, Hjortshøj.
 Anna Kathrine N. Jensen, Vestergade 17, Struer.
 Gerda Jørgensen, Løvel, Viborg.
 Sigrid Karlshøj, Gevnø, St. Heddinge.
 Anna Kristensen, Ilbjerg, Roslev.
 Else Marie M. Kristensen, Hunderup, Bramminge.
 Karoline Kruse, Vrinner.
 Gerda Lauridsen, Faster, Skjern.
 Margit L. Nielsen, Præsteby, Nr. Nebel.
 Ida Fisker Olesen, Torup, Ulstrup.
 Inger Fisker Olesen, Torup, Ulstrup.
 Kirsten R. Pedersen, Præsteby, Nr. Nebel.
 Sonja Holm Pedersen, Overlade.
 Gerda Poulsen, Haubro.
 Rigmor Poulsen, Staksrode, Barrit.
 Erna G. Simonsen, Myl. Eriksensvej 40, Frydendal, Ålborg.
 Kirsten Simonsen, Rodskov, Løgten.
 Ulla Solnæs, Smedegade 55, Horsens.
 Emma Sørensen, Knudstrup, Ålestrup.

KARLE

Vagn Brunsgård Bek, Vinding, Sørvad.
 Knud Brandt, Enslev, Hesselager.
 Jørgen Broholm, Gestelev, Ringe.
 Bent Christensen, »Vrigstedgård«, Vrigsted.
 Lars Chr. Christiansen, Tinghøj, Vinding, Sørvad.
 Heinz Freese, Neuweij 54, Tønning, Sydslesvig.
 Hans Chr. Haltrup, Ribevej 13 a, Bramminge.
 Preben Hansen, Lindelse, Langeland.
 Egon Jensen, Løvel, Viborg.
 Helge Jensen, Fuglbæk, Esbjerg.
 Thorkild K. Knudsen, Glejbjerg.
 Karl N. Kristensen, V. Hvidbjerg, Karby, Mors.
 Kristian H. Kristensen, Sundby, V. Vildsund, Thy.
 Niels Åge Kæsel, Vinding, Sørvad.
 Harry T. Larsen, Vennevold, Vinding, Sørvad.
 Poul Anker Leth, Troelstrup, Tønning.
 Egon Larsen, Østbirk.
 Aksel Lauritsen, Nimdrup, Slagballe.
 Christian Markvardsen, Gl. Ry, Ry st.
 Jens Munch, Katstrup, Hovedgård.
 Knud Møller, Tøving, Erslev, Mors.
 Niels Bruun Nielsen, Vilsted, Løgstør.
 Hans Peter Olsen, Frøsløv, St. Heddinge.
 Kristian Munk Pedersen, Nr. Vissing.
 Peter Petersen, Givskud, Jellinge.
 Martin Sloth, »Styvelgård«, Hvidbjerg st.
 Knud D. Toft, Hvidbjerg, Karby, Mors.
 Svend Dencker, Skivum.

Hele familien Bjerre sender julehilsen. —